Контрольный экз...

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«С В Е Т» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера дега ● ЕРА, 25 май, 1978 шу. ● № 62 (5863). ● Мах 2 кап.

НОВ. Е. Н. КОБЗЕВАЯНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Республике архивни гIуллакх дегIадоллийна дуккхача шерашкахь беркатечу болх барах Нохч-ГIалгIай Автономин Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Кобзева Евгения Ильиничнина — Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерчу архивни отдела заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 1978 шу, 23 май

НОВ. Н. А. ЮШКОВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Республика партийни, бохкама организацин дуккхача шерашкахь беркатечу болх барах а вайна хийнахьа дена, шовзткъе итт шу дизарца а дуьзадена Нохч-ГIалгIай Автономин Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. Юшков Николай Александровична — Шелковской района «Коминтерн» цIарах колхозан председатела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 1978 шу, 23 май.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА АРГIАИ ЙОАЦА БАРХIАЛГIА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРА ХЬАКЪЕХА

ЯхьаллагIа кердача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета аргIаи йоаца бархIалгIа сесси хьелларгьа 1978 шера 26 мае IуйрийнгIа 10 сахьат дальча кердача республикански драматически театре.

Депутаташ дIаязбергба 1978 шера 25 мае Iуйрийна 9 сахьат даьча дена сайрийна 7 сахьат даллалца Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме (Комсомольски улица, 112, 4-гIа этаж, 101-гIа аIа), 1978 шера 26 мае Iуйрийна 8 сахьат даьча дена кердача республикански драматически театре.

Доакъар кийчдара планаш кхоачаш а тIехкхоачаш а яра, хьайбай бовхам дIахо дегIабоалабара тешшаме ларда йоллара тIехьа лерийжача социалистически яхьс хьиннере дакъ лаца республике юрта боахама беррига къахьегамхой тIахьедаш. Грозненски района «ЦIьоваьлгIча кат» колхоза къахьегамхоша даь кхайкарал дег тIара хьалт а лаца хьайбаш кхабара цхьак шера их шера кхоачам хилдал доакъар Iалашдо дош денна Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза коллективо. ХIьата укх шера планегIа Iалашьча еза йол—1600, сенаж—2250, силос — 7200 тонн.

Шоаш лаьрхIар кхоачицдара еррига торонаш оарцатIьяхь къахьегаш ба уж хIанз.

Укх деношка люцерна хьакха болабенаб механизаторащ. Колхозе 900 гектара тIа йолча цу культурах 101 гектара тIара яр чуйице баьинаб. Цигара чубенача хьувкъамах 151 тонн сенаж, 4 тонн баьцкйи витаминни хьоар кийчдаь.

Люцерна хьокхаш цхьа агрегат я. Къаьстта дикка къахьег бул хьокхаш йола жатка тракторa тIехьа а тесса болх беча механизатора М. Сулумова Сийсина норма 160 процент кхоачаш а еш, дийнахьа юкъера лаьрдIача 20 гектара тIара люцерна хьаьрх по.

Суртехь тIе: (аьрдаьхьа) Ленина колхозе люцерна хьокхаш я; (аьттехьа) колхоза дикагIвола механизатор М. Сулумов.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ДОАКЪАР IАЛАШДАР

Грозненски района «ЦхьоалагIча кат» колхоза колхозахой кхайкарал хьал а лаьна укх шера ма-хулла дуккагIа доакъар Iалашдар духьа шерра социалистически яхь йоаржаь къахьегаш ба укх денoшка республика юрта боахама белхлой.

ХIанз кертерча еза-къе йол Iалашъеш, сенаж кийчъеш, баьций витаминни хьоар доаккхаш къахьег наха.

22 май тIаккхоьчача 8 эзар гектара тIара хIайийна хиннеи ерий хьатIеьне буц хьакха яьнхай. Цунах кийчъяьй 4,7 эзар тонн сенаж, дальккхад дукха хIана цал эзар тонн баьций витаминни хьоар.

Уж белхаш къаьстта дика вIаштIехьдаьха чакхдоах Ачхой-Мартановски, Грозненски, Наурски, Сунжески, Шелковской районашка.

Йол, сенаж, баьций витаминни хьоар плаьна соьгIа Iалашдара торенаш я республика юрта боахама къахьегамхой. Царех биэза пайда ба беза.

ДIАЙИЙНАЧА ХIАМАШТА IУНАЛ ДУ

ВIаьста юв хульгураш дIа а йийка хIанз царна Iунал деш ба юртбоахама механизатораш. Шекара свеклаш дIайийнача кхашке мугIарашта юкъера лаьтта цамшадоаккхаш ба уж. 22 май тIаккхоьчаь из болх 3547 гектара тIа баьй, из хул шекара свеклаш хIайийнача лаьттах 38 процент.

Дика вIаштIехьбаьккхе чакхбоакх шекара свеклашта Iунал дара бойх Шалински. Урус-Мартановски районий ахаш леладераш. Масала, Шалински района къахьегамхоша шекара свеклаш дIайийнача 45 процент кхашка цамшадаьккхад мугIарашта юкъерa лаьттера, хIаьта Урус-Мартановски района — 41 процент.

Уж белхаш шии ханахьен тешмен чакхдаьар кертера декхар да хIанз республика шекара свеклаш лелаерий.

ЛАЬРХIАР кхоачашдар духьа

Шалински районе меттел еррига республике йовзаш я «Джалка» совхоза сий долча хьажкIаш лелаерий Социалистически Къахьегама Турпала, КПСС XXV съезда делегата Б. Саидова, Ленина орден лелаеча Абдулмежидов Хьарона, Зармаев Абдул-Саида, Къахьегама Цlено Байракха орден лелаеча Борщигов Лакс, Элисултанов Баарудина цIераш. Эздара хьалха цар хьинкарга чуйицар совхоза, совхоза план 80 центнер йолаш хIара гектара тIара шекера лаьрхIача 40 центнер фуалаьнха хьажкIаш. Цу гIулакхо йиш хиллийтар халкъбоахама поаццагIа 4448 йолаш пачхаьлкхенга 5090 тонн калт доахa.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмона жоп луш карагIоьлчайнчох, кхоачамбаь Iе ваге бай лакхе цIераш яьха хьажкIаш лелаераш Х. Абдулмежидова, Б. Эдисултанова, Л. Борщигова кулгаллеча звеньяша хIара гектара тIара 45 центнер фуалаьнха хьажкIаш чуя лош делар, хIаьта Б. Саидова кулгаллеча мехотряд—80 центнер. ЛаьрхIар кхоачашдар духьа ма-хулла тешамегIа ларда йолла безам болаш къахьег механизатораша. Зеба аьхкачул тIехьагIа тайп-тайпарча удобренеш лаьтта хьаье а яьь агротехника бокъонаша хIеделха чa тайпара макха баьккха массехказа культиваци яь кийч а даь хьажкIаш хIае йолайр цар. Из культура укх шера цу боахаме кхеерагьа 1645 гектара тIа, царех 1300 гектара тIа кхета лаьрхIа.

ХьажкIаш дIаюьш хIара дийнахьа кхашка болх беш итт агрегат хул. Дукха хIана дисадац механизатораша уж дIайийна яха. Къаьстта дика къахьег механизатораша Л. Борщигова, Х. Абдулмежидова, А. Зармаева, сеялкаш тIа болх беча Х. Азимова, Г. Адамова, М. Ильяева, кхычар.

А. БАРЗАНУКАЕВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Конституце проект ювцаш

ВАЙ ЙОАКХОН ДОЛА ТЕШАЛ

Дукха ха ма ца хьа коллектив СССР а РСФСР а Конституцеш къоабал а яь тIаьйна, хIаьта хIанз вай керташ я Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Кертерча Закона проект.

Цунна дийза тхоашта хетар ала безам бер тха. Нохчийн гIалгIайн мехкарий шоай физиологически белгалонашка хьалача хIаьз законодательства тIа белгалъя́ча (барайтта шу) ханал хьалха марьре бахьийтIа йиш йолаш хул. ХIаьта цу боарамга кхачалехьа уж маьре ухаш, килохзамаш а уьттаеш, марьр регистраци еш а меттигаш хул. Уж хардонаш дIаяха йиш хургьар аьна хет керда деза вIашагIбола лаьрхIача хIамегача саган йолах из бокъо яхайтта е вурийтта шу даьча луш хилча. ХIаьта цу тайпара дар мехка цхьайолча Къулбеккьа республикашка законодательно дIачIоагIдаь долаш хилча хIаьта а.

Конституце тIа е кхьаьа законодательни акташ тIа из дIачIоагIдаь йиш еш а кхьаькха. лаьа кIама а дер тхона хила бакъахье хеташ. Мехкарча цхьайолча къаман республикашка санна вай республикерча аьзашкeн техникумашка нохчехн гIалгIаехи бола кагий нах дIайибара боарам лаьрхIа белгалбаккхар. Цу гIулакхо йиш хулийтаргья къаман специалисташ кийчбеча цхьадолча дакъе тIехьабиса вайнах къамерца дIанийсбе. ТIаккха кхы а аьттув болашагIа чакхбаккха торо хургьар хIаахача земан гIеьъозначе гIулакхаша доаттаду къовсаш.

Х. САМПИЕВ,
Ленина орден лелача «Малгобекнефть» НГДУ кадрий отдела начальник.

А. АЛЕРОЕВ,
НГДУ ЦКИРС сьахьегарча нормировщик еза йола инженер.

ОАХА КХЫ А ДИКАГIА ДЕШАРГДА

Социалистически хьисапе боахама доал дара системо лертIа Iалашду общественни производства беррига доакъош динамично дегIаухьалга. Цу ларда тIа вIаштIехьдаьнначаь вай мехка Кертерча Закона тIа санна Нохч-ГIалгIай АССР Конституце проекта тIа граждани шерра социально-экономически бокъонаш дIакхайкаь ца Iеш, уж тешшаме кхоачаше а.

Вай республика граждани дуккхача къьна бокъонашта найсса шоай укхалIено лорарра бокъо а я. Бахча наьха укхаIено лораяра хьакъехьа дерргIа духьа гIулакхаш чакхдахарах вай республике цIендаь дIаваьхьа духьа профессии лазараш, йIаьхагIа хиннай саго могаш-маьрша волаш йоакха ха-зама.

Цу деррига а тхо, хургдола лораш, дикхарийла ху беррига низ а хьинар а оахан кердача гIулакха дIатела.

С. АХМАДОВ,
Кьилбаседа-ХIирий медицински института студент.

Статистико бакъду

Нохч-ГIалгIай АССР Конституце проекте 38 статья тIа белгалду Нохч-ГIалгIай АССР граждений чуйе цIенош хила бокъо я, аьнна.

Из бокъо Iалашъю наха чуйе вахара аьттув бола цIенош хьалдара программа кхоачашъерга хьожие, общественни тIехьолем а лоаттабеш, оаьбеша ца беш цIенош дIа-таIа деньера.

Хьалхе хьал - торо дикха хидалаш гIулакш до наьха чуйе цIенош хьалдар.

КЪАХЬЕГАМХОЙ ЧУБАХАЧА ЦIЕНОШЦА IАЛАШБЕЛГА ТОАЛУШ ДА

Сийлаь - боккха Октябрьски социалистически революци хотьхиначa хьалхарчa деношна дена къахьегамхой чуйеча цIеношца Iалашбелга тоадара йоккхо еш хьайоагIа Коммунистически партии Советски правительство.

Вай мехка Iалаьмате дукха ньаду наха чуйе цIенош, вIашта уж лаладерга дIадодачаь дакьдагIдола денна вечайкхенно шейна дIагIеш.

Дезала бюджетера хоертпал лу мах дунен тIа эгара лозагIа ба еншцига, хIаьта юкъера лаьрхIача пхи процент гаргга шера а дац.

Республике нaха чуйе цIенош хьалдера йоккха программа чакхйоаьньга хьехьоих укх деношна.

1946 — 1977 шерашка пачхьалкхен капаложенийн жилищни кооперацен чотагIа хьалдаьд 4,1 млн. кв. метр йола цIенош.

Из да цу хан - юкъа 85 эзар дена кийчъяьча квартира 400 эзар саг, е республике бахача наха кхоалагIча даьхьан дуккхагIбараш бака хайшалга.

Цуя сов гIа цу хана ухкаш болча наьза чуйеча цIеной хьалаеш тоадеьд.

ХIанз гор. Грозне наш чубаза ерригa фонд 3,3 млн. кв. метр я, 1950 шера 943 эзар кв. метр хиннеча.

Нагахьа санна 1960 шера городашка болхаш посалашка бахача наха юкъера лаьрхIача цхьаннена 7,8 кв. метр кхочаш хиннеле, хIанз 9,3 кв. метр чуйе цIенош кхоач.

Республике хIара шера хьал е дийн наха чуйе дIалу 200 эзар кв. метр гаргга цIенош, е 4 эзар квартира. Цига веха хул 16 — 18 эзар саг.

ЦIеноша хьаьхай водопровод, канализаци, дIайза хиш, газ.

Из городашка кхьаьне ца Iеш кертешка а кхоач.

Дукха цIенош хьаладерга шитагIча пятилетке.

1976 — 1980 шерашка хьалъ а яь наха чуйе дIаяла лаькхI 900 эзар кв. метр йола 20 эзар дена хийчаь квартира.

ДЕГ ТIАРА МОГАЕШ ХЬАЛЛОАЦ

Нохч - ГIалгIай Автономни республикера кердача Конституце проект ювцара хетаь собрани хилар Малгобекски района Долаковрча культура ЦIагIа. Укхаза гулбеннабар «Малгобекский» совхоза болхлой, юртерча учреждениешкара гIуллакхера нах, дешархой, пенсионераш, цIен-наьной.

Собрание доклад йир юртарча юкъерча школа директора Ш. С. Батыжева. Цо дийцар Советий Iаьдала шерашка юрта хиннача доккхийча хувцамех, республика кердача Конституце проекто уж хувцамаш дIачIоагI а деш. Советий Мехкарча деррига къамий бартцхьоагIо долла деза мохчийн гIалгIайн халкъаш боахама, культура, Iилман кердача лакхагIча доазонашка кхоачадара тешшаме ларда йоллаш хилийтарх.

Собрание къамаьлаш дир юртарча Совета исполкома председателa Г. Д. Гунова, хьехархочо М. Д. Вембатова, доре Ш. О. Бельтоева, «Малгобекский» совхоза склада заведующе В. Т. Дохова, пенсионера Хь. Ш. Алероева гика заведующе Н. Д. Салатова. Цар белгалдаьккхар республике кердача Конституце наха IалаьмIате йоккхай бокъонаш хулга.

— Сона дагадоагIа 1937-ча шерара Конституци тIаьйна, — аьлар Н. Д. Салатова. — Цу хана дешар-йоазув хоаш бола нах кIезига бар вай юрта. ХIаьта лаккхера дешар дийшараш вIаьло ба а бацар. ХIанз тукха нохчийн гIалгIайн ба вай юрта а райони а лакхера дешар дийша хьехархой, лораш, инженераш, агрономаш, зоотехникаш болаш. Тахан вай хьай дийнбелча, уж тешшаргболаш доаденна юрта бахача наьха вадар. Из кхета я деш, цуьнга хаь а беш дIахо деха деза вай коммунизм хьалхьеча кердача хоталонашка.

— Республика Конституце проекта 12-ча статьяна укх тайпара дешаш: «Кхьбола лаьттах пайда эцараш санна, колхозаш а бехктоахаме а лаьттах баззагIа пайда эца, кхомбеш из леладе, цаха-деш цун хьувкъам лаккхбе», аьнна, тIатехача бакъахьа хет сона, — аьлар Б. Т. Дохова.

Массене а цхьатарра Нохч-ГIалгIай АССР кердача Конституце проект дег тIара къоабалъеш, хьаллоацаш, республика Кертера Закон вахаре дIаза чакхдаккхара хьинар кхо ца деш къахьега доша луш социам тIаьйнар собрание.

А. БАСИЕВ.

Сона бакъахьа хет

Дукха ха яьннад вай СССР а РСФСР а Кертера Законаш тIаьйна, цар чIоагIъерча бокъонех вай наха доладенна. Цу гIулакхех гIоадаьнна долча дегIаьта хьа е цхьаьлкха кхаь хиллар: ерaьнмай вай республика кердача Конституце проект. ХIанз из чуйиша юмацеш Iомаеш летт.

Шовзткъа шу хьакнад вай республика хьалхара Конституци яраьнна. Цу хена дешд Iалаьмате чIоагIа хувцаеннай Нохч-ГIалгIайче. Массайолча оагIорахьара дегIабенаб социалистически бохам, тоаденнай наьхе вахар.

Цу наш Конституце юкъерча хана чуть чIоагIа дегIаенай вайнахьа искусство а культура а. ХIанз вай республике да кхо театр. Цар спектаклаш дег тIара раьза болаш тIаяц зрителаша. ХIаьта укх шера дийша боала гIалгIай театральни студе. Цо хьелларгьа гIалгIай къамах этара хьалхара театральни трупп. ХIанзчул тIехьагIа шоай къаман метта театра спектаклашка хьожаш хургба гIалгIай зрителаш. Дунен тIарча дукхача мехкашка вовзаш ва СССР халкъа артист Эсамбаев Махьмуд. Вай мехка меттел кхыча мехкашка а йовзаш, езаш я «Вайнах» яха халхара ансамбль. ХIаьта Къилбаседа Кавказе этара хьалха Нурадилов Ханпаший цIерагIа долча театра «Яхь йола кIантий» яхача спектакла еннай К. С. Станиславске цIерагIа йола РСФСР Пачхаьлакхен премя. Кинижаш дешараша чIоагIа дезаш тIаийцад вайнахьа литература, шерра йовзаш я поэзи. Дукха ба вай Iилмахой, лораш, артисташ, инженераш, кхыбола специалисташ.

ХIанз советски общество а кхи бокъонаш а чIоагIъенай тIехьа тIайоагIача хана кхы а чIоагIагIа дегIаухаргья искусство халкъа культурен. Цудухьа Конституце проекта 27 статья тIеххьаьра абзац уйх тайпарча редакци хила бакъахьа хетар сона: «Нохч-ГIалгIай АССР чIоагIа могаду профессиональни искусство халкъа художественни творчество шийна замига хьежжа дегIаккхувлар».

М. АЗИЕВ,
Нохч-ГIалгIай республикански краеведчески музея воккхагIа йола Iилман болхло.

ЧIОАГГIА КЪОАБАЛЪЮ

Нохч-ГIалгIай АССР Конституце проект дег тIара раьза болаш гIаийнай Наьсаречa машинаш-йераша, цул хьамара кердa патриотически гIулакхаш кхоачашду. Цунна дола тешал да Кертерча Закона проект ювцар. Цехашкен отделашкен, участкашка, бригадашка тхьаьнел соьгIа бодхлой собрания хиннай. Цига дакъа лоацаш хиннаь эзар соьгIа саг. Къамаьлаш даьраш кхоалгIачнел тIех вар.

Конституце проект чIоагIа къоабал а еш, шовзткъе итт соьгIа тIатохар де аьнна предложенеш яьй завода болхлоша. Уж еррига а вай пачхаьлкхен строй хIахо дегIаахарла чIоагIъяран, экономикен культурен лакхъяра, предприяте болх тоабара тIаерзавь я.

Къаьстта дукха предложенеш я пятилетка кхоалагIча шера заданеш, тIаьйна декхараш кхоачашдара социалистически яхь дикагIа вIаштIехьъяккхара хетаь. Бригаде Кертерча Закона проект ювцаш, дагадехар тхона тIехьагIа массане а хьалдаьца цхьа хIама: майски план цу бегга 26 дя тIаххьачаш, НГI АССР Лакхехьарча Совета сесси хьаелдаш кхоачашъе.

Литейно-прессови цеха болхлой собрание къамаьл деш, цеха прессеровщица НГI АССР Лакхехьарча Совета депутата Дахильгова Ленкас аьлар:

— Со къеча дезале хьалххина гIалгIай кхалсаг я. Малаш хиннаб са хаьй? МалагIча бокъонашка доглаха йиш яр лоамаш кхалсага? Хала балташ, кьел, бокъо йоацаш дар цIаккха а цунах из къасташ хинияр. Советски Iаьдал бахьане хилар лоаман наха хьалачa къахьегамах дог хьеста кхоллама гIозале, хIаьта кхалсагага маIача сага нийсса йола бокъонаш кхаьчар.

НГI АССР кердача Конституце проекто шердаь на Iеш, чIоагIа чIоагIду вай вахара лардаш чулоацаш йолча социально-экономически бокъоний маIан. Цудухьа Конституце проект ювцаш, оаха къаьстта теркам тIабаьнйтар НГI АССР гражданий бокъонехи декхарехи дувцача кертана. Тхона хетачох, 35 статьяна укх тайпара тIатохар де дезар: «Оттуш дуча хана сага салаIа дуча хана йIоакал цун балха стажага а тIадилла гIулахк цо кхоачашдарга а хьежжа оттабойла».

№ 43 йолча цеха болхлой собрание къамаьл деш наладчика Даурбеков Сувенс аьлар: «Вай мехка болло яхар эгара сийзолашагIйола цIи я, цудухьа лакха лоаттае еза из. Вайна, завода кадрови болхлошта, хала да къахьегамен производственни дисциплина телхаеш йола моттигаш нийслуш хилча. Уж хIамаш доалхача наьха бехкагIа дукха бакха ха зехьа йов вай, хIаьта из IаткьIа араехача продукце дуккала а дикала а. Ла йиш йолаш хIама дац цхьаболча деравийнараьшен прогульщикашен эзар сагат лаьттача болхлой коллектива дикача гIулакхий доархIам лохбар.

Кердача Конституце проекто луш йола бокъонаш дувцилга лоацаш сийлахь-йоккхий я. ХIаьта царех пайда эца а беза еррига коллектива гIулакха. Цшта теркам тIабахийта беза беррагнеша шоай декхараш цIена кхоачашдара а. ХIаравар-кхетабеш хила веза шии а, шийна уллув лаьттача шии новкъоста а гIулакхий даькъерa, шоаш балха декхараш кхоачашдерах бола шийна тIалатта бехктоахам. Миштар хила йиш яц болх тесса лелаберашна.

Тхона хетачох, НГI АССР Конституце проекта къахьегамен производственни дисциплина лакха лоаттае езаш хилара дувцача 54 статьяна тIатоха деза из положени телхараш бехктоахаме оза безаш хилар белгалдоаккхаш дола дешаш.

НГI АССР кердача Конституце проект ювцаш чIоагIа лакхденнад завода коллективa къахьегама хьинар. Шеко яц шишта къахьегача коллективо майски задани толамца кхоачашъергхиларах.

М. ЗУРАБОВ,
штате воаца корреспондент.

Сона лов

СССР Конституце 48 статье тIа дIаяздаь, СССР граждаьнай бокъо я пачхаьлкхен общественни гIулакхаш лелаеча, еррига пачхаьлкхен а моттигера а лоархIам бола законаш решенеш ювцача а тIаьдача а дакъа лаца. Цу статьяс, СССР берригача кхьча гражданашта а санна, бокъо лу сона НГIАССР Конституце (Кертерча Закона) проект ювцача дакъа лаца. Цу бокъонах пайда а эцаш, аз предложенеш йоалаш:

28-гIа статья митта дIаладе. «СССР цхьа союзни гражданство оттадаь хиларга хьежжа, НГIАССР хIара гражданин РСФСР, союзни республикай, СССР гражданин ва».

43-ча статья тIа хьалхара абзац чакхъяьлча оаза: «НГIАССР гражданий бокъо яц аноними хIамаш кхалайта. Из машар боахаш кхаа веш уж гIулакхаш лелаераш».

30-ча статьяна укх тайпара тешен тIатоха деза: «...хIара дезале маьра а сесага а бокъонаш цхьатарра я». Цо доазув оттатерга цоаш цIен даьй хилаьрагIа, моллагIа а шоаш даьр мегаргда аьнна хеташ белча моаракта.

46-ча статьяна тIатоха вай укх тайпара предложени: «НГI АССР гражданий бокъо яц, аьно ца могадарагIа а, кхыча бахьанагIа а шийн бераш школе дешачара хьадаха».

52-ча статьяна поаланIча абзаца укх тайпара предложени тIатоха еза: «Цу тайпарча наханаь хьамнала хила мегарглаьа».

55-ча статьяна шоаIагIа абзац митта хIаьтъе: «Социалистически доалахьена тIаккхаьда нах а, хIаьта цитта уж къайлакххыхьараш а заьнагIа бехктоахаме да».

57-ча статьяна тIатоха деза: «Из декхар кхоачаш ца де гIертар — пачхаьлкхена хьалхашка зулам дар да».

Вай республикерча беррига наха а санна, НГIАССР кердача Конституце проект дег тIара къоабал а еш, чIоагIа Iешаш ва со из кхоачашъеш. Советски Союза деррига вежарий халкъашца цхьана нохчийн гIалгIайн халкъаш экономикаьнен культураьнен прогресс еш, коммунизм хьалъеча кердача лакхаленашка кхоачаргхиларах.

А. АРСАМАКОВ,
Малгобекски УБР слесарь, комсомола комитета секретарь.

ПОЛИТИЧЕСКИ ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕШАРА СИСТЕМЕ

МИШТА ЧАКХЪЯЬЛАР ИТОГОВИ ЗАНЯТЕШ

Укх деношка Назрановски районе политически системе дешара шера итогаш еш я. Советски наха коммунистически кхетам балара, царна марксистско - ленински теорех КПСС политикан дешаш дIадовзийтара парте цахаддаш йоакхо елга хьахьокхаш ба «Парте XXV съезда решенешка хьежжа партийни дешара декхарех» яха КПСС ЦК оцам.

Из оцам кхоачашбеш кадрай партийни экономически дешара система боарам айбеш лоархIаме гIулакх даьд КПСС Назрановски райкомо. 1977—1978 дешара шера болх беш 5 политшкола хилар политически дешара юкхьанцарча звене, 108 саго дакъа а лоацаш. Царех 53 коммунисти 10 комсомолеци вар.

Юкъерча звене болх беш яр «Марксизма - ленинизма лардий» 22 школа. Укхаза дешаш хилар 233 коммунисти 50 комсомолеци юкъевола 438 саг. ХIаьта хьалхи дIадахача дешара шера хиннарел 48 саг дукхагIа дешаш волаш 33 теоретически семинар яр партийни дешара лакхерча звене болх беш.

— Укх тIеххьарча шерашка дикка тоаденнад кадрай политически экономически дешара гIулакхаш, — яхаш дувц парте Назрановски райкома пропаганди агитаци отдела заведующе заместитела Тумгоев СаIида. — Политически экономически дешара къахьегамхой тIаберзара тешал деш я уж факташ. Нагахьа сана 1970—71 дешара шера 3709 саг хиннавале укх дешара шера 8582 саг дешаш хиннав районерча политически экономически дешара системе.

Чакхдоалача дешара шера политически школашка КПСС истори, политически экономи, философи, Iилман коммунизм Iомаеча курсашкара коммунисташи парте боанараши цахалдаш пайда эцаш хиннаб вай парте политика, дунен коммунистически болама, СССР экономикен культурен дегIаяра практика лоархIамеча проблемаех. Укхаза Iомадеш хиннад интернационализма, халкъашта юкъерча доттагIала, Iилман атеизма, КПСС къаман политика Iилмани практикан проблемай дешаш.

ДIадаха дешара шу толамца чакхдаьккхар преподавателапропаганди Мальсагов Хате Ахьмадхана кулгалдеча совхоза-техникума марксизма-ленинизма лардий школерча ладувгIараша.

Цу совхозе яьча итогови занятие хилар со. Сайрийна женински цIагIа гулбелар коммунисташ, парте боацараш, преподавателаш, шофераш. Барайтта сагах итогови занятие хьавера пхийтта, юхебисарех цаI цамогаш вар, шиъ — командировке. ХIанзарча вахарца, иштта коллективо кхоачашдеча декхарашца айхха дувзаденна дар укхаза даь къамаьлаш. Пропагандиста Мальсагов Ахьмадхана пайдане а ладувгIарий безам тIабодаш а хилийтар занятии. ХIаьта укх шера ма-хула дукхагIа юрта боахама культураш яхара тIахьехаш итогови заняте къамаьл дир Яндаререче кхаш леладеча бригада кулгалхочо Ленина орден лелаеча Евлоев Макьмида.

Ше пропагандист хиларах тарра дахаддаш ладувгIараш кара шоай теоретически знанеш практикана юкъекхухьилга хьадехаш, цу гIулакха хIара занятие къамаьл тIадерзадеш хьавоагIа пропагандист. Цул совгIа ше занятешка кийчлуш дешара литературах йиша цо Iеш эшаш долча марксизма-ленинизма классикай произведенеех, КПСС XXV съезда материалех дертIа пайда эц цо.

ИттлагIча пятилетка юбилейни шера план толамца кхоачашъяьй, укх шера хьалхарча квартале пачхахьалкхенга дулхи шурех йоакхара тIа кийца социалистически декхараш кхоачашдаьд цу боахама коллективо. Производстве хьалхе лелаераш а хиина дIаяттаб дукъха ладувгIараш.

Дика знанеш йолаш чакхдаьккхар дешара шу ладувгIараша Гадаборшева Марьямс, Щуклакова Лидияс, Гамурзиева Лейлас, дукхача кхьибараша. Пропагандисташ шоашка даьча хаттара хийса жоп лора цар.

Итогови занити чакхйоадаш пропагандиста Мальсагова ладувгIарашкара дIадийхар дIало йодача хана а кIоаргагIа шоай знанеш Iомаелга, тайптайпара литература довзийта могадир.

Цу дикачунца цхьана холдам боала кхоачамбоацараш а хиннад партийни дешара системa района цхьайолча школашкен семинарашкен. Илейни чулоацам хила боагIача тайпара лакха боацаш, ладувгIараш кIезига хьаухаш, лертIа кийч ца луш чакхйиннай цхьайола занятеш.

Иштта, райпо хиннача итогови занятие 24 сагах хьавена ваьцар 19 саг мара. Цига къамаьл даьча ладувгIараша ии. Буаурганова, Долгиева метанзар «Къахьегама овсарле лакхъелга — экономика эффективность айяра керттера юкъмоттиг», «ИттлагIча пятилетке халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаши белгалонаши» яха темаш хьаювца а яшха я.

Экономически дешар дика вIаштIехьдаькхо хиннадаш Назрань яхача машиннаькъа станце, ПМК-432, РСУ, ДРСУ организацешка. Укхаза пропагандисташа лертIа пайда ийбаьбац пропаганда технически средствах, партийни организацеш юстара хиннай цу гIулакхашта. Уж кхоачамбоацараш тIадоагIача дешара шера хургдоацаш оарцагIйовла еза цу предприятей, учреждений партийни организацеш.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

ПХЕ БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Пачхахьалкхенга хьайбай продукци йоахара гIехьа Сунженски районе яьржача яхьеи цхьоалагIча квартала хьалхара моттиг Ленина цIерахьа колхоза хьайбаш леладераша лаькхар. Цар толам белгалбаьккхар КПСС Сунженски райкома, райисполкома, профсоюза райкома карара кара тела ЦIе байракх ялариен района сийлен Улга тIа бахарцен.

Яьккха ЦIа байракх кхьчабоахамашка дIаила дага яц цу колхоза хьайбаш леладерий коллектив. Из иштта долга хьагойт тIа-тIа лакхлуча хьокхамаша я. Хьайбай продукци йодкара 5 бетта план толамца кхоачашъяьй цар хIанзале.

Шин ферме лелалдеш 2450 бежан да боахаме. Царех 827 етт ба. ХьайбацIта Iунад дечарна юкъе дукхагIа бараш опыт йола специалисташ ба. Социалистически яхье хьалха латт Бахарчиев Саид - Селима кулгалду цхьоалагIа шурий ферма. ДIабахача апрель бетта доккхий толамаш дахар бахьан долаш ферма коллективa сий деш колхоза правленена хьалхашка ЦIе байракх айяьй. Цул совгIа еннай 386 сом премия я.

Доаркашта юкъе къаьстта дика болх бу Къахьегама Сийлен III степена орден лелеш доаркас Бисиева Яхас. Виъ бетта хIара Iаттагара 826 килограмм шура яьккхар Яхас план 600 йолаш. Цул тIехьа латт 800 килограмм тарга шура яьккха доаркаш Хаджиева Зулай, Добушева Хьава, Умаханова Совдат.

Къаьхача доаркаше шоай говзал кхьокхарна дIаIоман. Дукхача хана дено болх беш дикка опыт Iояьчарел дукха тIехьа ца бусаш хьабоагIа биъ бетта хIара Iаттагара 700 килограмм шура яьккха кьона доаркаш комсомолка Алдамова Алпату, Чилаева Совдат, Батаева Тамара. Лоха дац хьокхамаш Iаьсий леладеча АлдамовгIар Якитен Замилен. Денн буси хIара Iасилга 650 — 700 грамм дулх тIакхетийт цар. Иштта дика лоархIабу шоай декхарех къьна скотникаш Бельдуров Iабки Шамсаев Салмани.

Йоакхо ю хьайбаш леладераша доахан дебадара а уж укхацIени хилийтара а. Цу лоархIамена гIуланна боккха терхам тIабохийт керттерча ветеринарни лоро Богатырев Мухарбикен осеменатора Бубашев Бешире. Хьайбай фу тоадар дуьа Ставропольски црайра цIеча фуд долуш доахах 148 бежай доалдаьд. Цул совгIа дIадахача шера хIара бIаь Iатта тIехьара 86 Iасилг хьакъоастадир. Цу толамга кхача къаьстта доккха ноакъостал дир Бубашев Бешира хьинаре баьча бахко. Из хьокхам гойтар бахьан долаш районе хьалхара моттиг яьккхар цо. ХIаьта укх шера дош деннад 100 Iатта тIехьа 105 Iасилг хьалкхеде.

Доахан баьца тIа даьначул тIехьагIа денгара денга лакхлу йоаккха шура.

Йоакхо ю боахаме хьайбай продукци иккхарга дIадодар лохде йиш хулийтача торонех пайда эцара а. Лоамашка доажаде, леладе хьалдагад 900 кьона бежан. ХIанз денбуси 800 грамм совгIа дулх тIакхет царех хIаранеца.

М. ЦУРОВ.

СВЕРДЛОВСК. Мехка йоккхагIьарех йолча фецарча «ВНВ»-1150» яхача включателе - выключатела опытни образеца тохкамаш даь даьннад «Уралэлектротяжмаш» производственни объединене Iилматохкама института тIехвысоковольтни лабораторе. I миллион ии 150 эзари вольт напряжени йолча электропередачай магистральни динешта лаьрхIа я из. Цу тайпарча напряженена лаьрхIа я «Керттерча лостамашка» хьежжа СибарегIени Средни Азеи энергосистемаш Европейски энергетически системах дIа а тохаш хьаьш йола мехка бIарча система я. Включатель - выключатель хьаьвй «Уралэлектротяжмаш» НИИ а Москверча В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни электротехнически института а конструкторашех толкомхошех айхкагIа цхьана къа а хьегаш.

СУРТА ТIА: «ВНВ-1150» яха включатель - выключатель тIехвысоковольтни лаборатор тохкамаш деча зале.

Э. КОТЛЯКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТIЕХДИКА КЪАХЬЕГ

Старогрозненски буруьлеттара балхий управлене буруьлеттарий коллектив чIоагIа раьза хиннa тIаийцар шоай горноеоодскерта колдетай пятилетка кхаь шера план 7 октябре кхоачашъе тIахьехаш бола болам. Бакъла шоай торонашка а хьежа цар лаьрхIар кхаь шера план Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 61 шу дузача денга кхоачашъе. Шера цар тIаийца декхараш дар план 20 декабре кхоачаш а еш, планал совгIа 600 метр лоамаш тIоалашта буруьб тохен хьал а яь планал совгIа цхьа скважина эксплуатационе дIаяллеи.

Мехкдаьтта лехарий доаш чIоагIа да. Укх шера дукхьал биъ бетта цар 88817 метр лоамаш тIоалашта буруьб теннд. Из планагIа лаьрхIачул 517 метр дукхагIа да. Буруьб тохар сиххарен зIемигчуи а доккхачуи а кхомбарен чотагIа цар укх лоццачa хана пачхахьалкхена 300 эзар сом пайда баьб. ХIаьта балхах пайда эцаш бола 77 процентага кхоачаьй.

Дика къахьег «Старогрознефть» буруьлеттарашта май бетта а. Виъ беттая 15 дийнахьем цар цу хана планагIа лаьрхIачул совгIа 391 метр буруьб техад.

Къаьстта аьа дезаш да хьехамча коммуниста Иван Макарович Шужкина кулгалдеча комсомольско-кагирхой бригадах. № 714 йолча тIехкIоаргача тохкама скважина буруьб тохача цу бригадас 13 мае, ИГIАССР кердача Конституце проект кепатехача дийнахьа буруьб тохара пятилетка кхаь шера план кхоачашъйир.

Буруьб тохара балхаш сихлахьрон, химреагенташи электроэнергии кхоарен, буруьб тохача остечи кхача оетхалаш бизза пайда ийбарон, бригадин бохьама расчетагIа болх барахи иттлагIа пятилетка йоалелча дешо кхоьна 413 эзар сома пачхахьалкхен бедда. Варичев Васили, Иванов Алексей, Сайко Георге сменанаш шоай вахьаш тIехкховчевашьа.

А. ТИЩЕНКО.

ТIЕХЬАБУСАРАШ БОАЦАШ БЕ БОЛХ

КЕРДА КОТАЛОНАШ ЙОАХ

Вознесенски газ чакхйоакхача завода коллективо къоабалдаь тIаийцар социалистически яхь йоаржаярах дола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо.

ДIадаха 1977 шу оаха толаме чакхдаьккхар. Коллективa балха овсарле дикка лакхъелар, продукци маьхала яккхара план а тIехкхоачашйир.

Тха заводе «Цхьаккха тIехьавусаш ма хилийта», «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа социалистически яхь дIакьош я 15 структурни подразделении, 48 смени бригадаш.

Завода администрацей, партийни бюроси, заводской профсоюзни комитетой, ВЛКСМ комитетой боккха теркам тIабохийт ростовчаьнийн грозненски химикийн боламашта. Уж боламаш завода производства керттерча участкай балха юкъе а хьувлаш, хIанз коллективо кердача хьинарца социалистически яхь йоаржаьй балха дикал лакхъяран оборудованех эффективанегIа пайда эцаран тIехьа. Сменашкен бригадашкен хьинар айдеша къахьег боллаоша, хIана яьча коллективa хIара боллло моральни бехктоккаме ва ше хьабеча балхах, хIара балха декна оценка оттаю. Цу тайпарча балхах хьахулаячунга дукха хьежа везаьзар, цунна дола масал да производственни пленеи социалистически декхараши толамца кхоачашдар.

Цу боламагIа къахьега боллабалалехьа цар лоархIам хIара болхлочоа дIабовзийташ боккха болх чакхбаькхар вай лакхе йийшача организацейна. «Балха дикал — хIара дешна яха тIахьехам мел кхоарга чулоацам болаш ба хIараннen дIадовзийтар чIоагIа лоархIаме гIулакх да.

Балха дикала тIехьа йоаржаь хиннача социалистически яхьа итогаш йича яхь из форма эффективни йола соца а даь, пятилетка кхоалагIча шера чу йолаш, завода коллективо лаьрхIар сонка сана сменашкен бригадашкен юкъе йоаржаь я ца Iеш, производственни участкашкен установкашкен юкъе из тайпа яхь йоаржде, вешта аьлча, социалистически яхьа кердача лагIе тIа яьлар коллектив.

Из болх иштта дIабахьара социалистически яхьа керда условешка кийчъяьй, яхь дIадахьара порядока моральни материальни стимулаши къоастаьй. Итогаш яра ди къоастадаьд — «ПIаьраска — дикала дяв. Цу дийнахьа керттерча технолога председателa а деш, производственни участкай кулгалхой а болаш дIара участка балхега, цар вIаши болча бувзамга хьож, балха тIа йоацарле ен дола гIуллакхаш гучалоах, уж дIадахара мероприятеш чакхьаха оттаю, иштта хIара бальча балха дикала оценка а оттаю. Цул тIехьагIа бетта баьча балха итогаш а йийя социалистически яхье котъяьнна дикагIйола коллективаш хьакьовстаю.

Цу тайпарча яхье толамаш дахьад: Баркинхоев Башира кулгаллеча № 1 йолча комбинированни установка; Чирков Владимира кулгаллеча товарно - бедала участка; тIахьожам доаттабарен автоматикен участка, заводской химлабораторе коллективаша.

Сменашкен бригадашкен юкъе дикагIа дола хьокхамаш дахьад керттерча операторий Макаренко Владимира, Шаломыгина Нинай, Таньчев Михаила сменаша; Киктев Владимир бригадир волча слесарий бригада, иштта кхьибараша.

Заводе болх беш я дииъ комсомольско - кагирхой смена. Цар балха хьокхамаш вокхарчарел лакхагIа да. Цудухье 1977 шера социалистически яхье котъяло яккхарах «А» смена (кулгалхо Батыжев Хьусейн) ВЛКСМ Малгобекски городской комитета карара кара тела байракх еннай.

Укхаза дика вIаштIехьдаьккха да «Профессех дикагIараш» яха цIи яккхара тIехьа социалистически яхь леланр а. ХIаьта 1977 шера из цIи яьккхар 12 болхлочо. Царех ба операторaш А. Семенихин, Л. Школьная; машинисташ Ю. Пахомова, Ю. Будылов; слесараш А. Шевченко, Г. Редькин, иштта кхьибараш.

Инженерно-технически болхлой эффективности къахьегама дикали лакхъяра царна юкъе дика вIаштIехьъяьккха я «завода дикагIйола инженера яха цIи яккхара тIехьа лелаш яхь. Социалистически яхьа условеш кийчъяьй, инженерно-технически болхлоша шоай личнии творчески планаш кхоачашъяра беш болча балха мах бергбола критереш къоастаьй.

Коллективo болх дика вIаштIехьбаьккха хилара массал да 1978 шера цхьоалагIча кварталe завода коллективо 103,6 процент продукци дIаяхийтар. ХIаьта къахьегама овсарле 109,5 процент хиннай, планал совгIа 42 эзар сома продукци маьхалаьъйеккхай. Хьалхарча кварталe коллективо декхараш тIаийцадар 17 эзар тонн стабильни доаца газови бензин арахеца, хIаьта арахийцар 18,2 эзар тонн; бензинах яьккха газ — 20 миллион кубически метр, яьккхар — 21208 эзар кубически метр. Уж толамаш даха кератIаьъйенад болхлой творчески инициатива йолаш, шоай ше дезачун дикка сискетам болаш, социалистически коллективизм ледаеш хиларах.

ШоллагIча кварталe цIанкха дIа ца хецаш карара кара тела ЦIе байракх лелаю товарно - бедала участка. № 1 йолча комбинированни установка боллоашта укх кхоалагIча бетта социалистически яхье котало яхарах призовой моттигаш хьожаьй.

Производстве хьалхалаттарий цIераш Сийлен книжка тIа дIаязъяьй. Царех ба «Трудовая доблесть» яха медаль енна операторaш Школьная Любовь, Лысенко Валентина; «Къахьегама сийлен» 3-ча степена орден енна компрессорни стацие машинист Крышина Людмила, иштта кхьибараш я.

Завода коллективо а ерригача цул производственни подразделенешa а плани социалистически декхарaши толамца кхоачашдара дика гIо ду экономически дешаро. Коммунистически къахьегама школашка шоай знанеш лакхъеш 182 болхло ва, цар дешара курс «Производства эффективности балха дикали лакхъяра дикагIйола опыт» яхаш я.

Занятешка выступленеш ю хьалхалаттача болхлоша ноакъостанa В. Сыпуkhова, Х. Дергизова, М. Безуглова, И. Далакова, иштта кхы дукхабарвна.

Лелаеча социалистически яхьа ерригача формех хьахинар хьахьехад дахьача производственни толамаша. Стабильни доаца газови бензин хьадара дIацаяьийтари «Б» маркагIа чакхдаьккхад, екъа газ — технически хьалаша дIа маьдекхара чакхдаьккхад. Иштта лоархIам болаш кхоьй бедад, нефторесурсаш, довгор.

Яхьо тоаманн болаш хьахьекхад творчески дегIаахара тхо мел торонаш йолаш да. Керда резерваш лехар, социалистически яхь лелаяр эргадоаккхаш товдар заводской профсоюзни комитета балха тIа керттерчарех цхьа лостам ба, цунца дувзаденна къаьстта лоарIам болаш я тха коллективо Ростовски областерча къахьегамхой опыт. Цар «ТIехьабусараш боацаш бе болх!» яхача боламo тIахьех тхо кердача Конституце хьалхарча шера производственни плани социалистически декхарaши ханал хьалха кхоачашде.

Стабильни доаца газови бензин екъа гази аккхара план укх шера 1-ча октябре кхоачашъе декхар оттадаьд шоашта хьалхапа Малгобекски газ чакхйоахараша.

В. ПТУХИН,
Вознесенски ГПЗ профсоюза заводской комитета председатель.

Iалам лорадар. Уж дешаш тIехь-тIехьагIа дукхагIа дувц газетий оагIонаш тIа, радиос, хIаьта телеэкрана тIара уж деш лаьттан тIа мел дола хIама лорадара мел могар дара беш бола тIахьехам санна. Советски Iалдая даьнначa хана В. И. Ленина кулг яздаьд «Iалама памятникаш, сомий бешамаш, паркаш лораяро хьакъехьарча» декрета. Из я СССР заповедни гIулакх дIадоладаь юкъиг. Вай мехка хьуаш миллиарда гектар гаргга я—дунен тIа мел йолча хьунех диъалгIа дакъа гаргга, хIаьта из мах баь вартвоаца къаман руахьа да. Дукхайола заповедникаш (уж хIана 120 гаргга я, хIаьта 500 заказник а я) иттлагIча пятилеткагIа 27 дукхагIа хургья. Дерригача дунен тIа йоваш я Аскания-Нова, Беловежски пуща, Столбы, Лебяжье гIайренаш, кхьйараш.

Полесьера Припятски ландшафтно-гидрологически заповедник 60 эзар совгIа гектар дIалоацаш я. Цу йоккхача опорни базе Iомаду Белоруссера Iалам: цун ший тайпара рельеф, флора, фауна, хий, лаьтта. Укх шера Полесье хьалха яхай бIаьсте. Хих диаза доагIа хи тоатолгаш. Припять яхи хий ший йистошкара хьалъайдения аренашкен ушалашкен гIолла дIадаьржад. Алхха цхьаццайолча гIайренашка бIаргагу гаьнаш электропередачай линей бIоагIийн. БIаьсти заповеднике болх бе хала да, дукха да йоакхо е езаш хIамаш заповеднике леларий а. Укхаза хьакхаьчай сира гIажаш, хиво къайлаяьхача гаьнашта юкъегIолла лел боабашкаш, ший цIа кийчдеш йоалл вист.

Укхаза кастта хоаш гурга хьуна юкъе доалла шарх. Дийхка хьу дIайоргIа йоланьй Столински района «Дружба» яхача колхоза територе тIа заповедника лесникаша Ункурнись Станиславен Древевский Иванен.

Е. КОЗЮЛЕ сурт
ТАСС фотохроника.

Эггара динамичнегIа бола экономически низ

ВIаши новкъостал дара Экономически Совета чудоагIача социалистически мехкаша, шоай коммунистически болхлойн партей хьалхленна тIагIертта вIашагIтох шоай низаш, халкъа боахам дегIабоалабеча кердо толамаш а доахаш. Денгара донга дикагIа хоалуш да социалистически общественни строй капиталистическичул тIехкилар. Цунна диззa тешал ду дукха ха йоцаш яьча 1977 шера СЭВ — членаш дола мехкаш социально - экономически дегIаахара итогаша. Цар цIаькха а бакъду: кердача дунен экономика тешамен Iаламате динамичнии хилара, из чIоагIагIа дегIайоагIаш хилара.

«Социализма мехкий, — йоахар новкъоста Л. И. Брежнева КПСС XXV съезде доклад еш, —дунен экономикера роль тIатIа йоккхагIа хулаш латт. Социалистически содружествах хIанз дунен тIа эггара динамичнегIбола экономически низ хиннаб».

1977 шу къаьстта дар социалистически доттагIлен мехкий вахаре — Сийлахь — боккхача Октябра 60 шу дузаш хиларагIа. Исторически юбилей белгалъяьккхар керди вахар кхоллаш долча халкъаша лакхача къахьегама энтузиазма хьалашка. Цо хьайир вежарий партей аргIанцарча съездаша хьалхашка уттадаь декхараш кьестадара тIаерзаяь йола дукха инициативаш.

Ховдамболаш аьлча, миштай СЭВ мехкий халкъа боахам дегIаахара итогаш? Эггара хьалхара дерригe лоархIам беш бола экономика дегIаяра хьоккам — къаман доход. СЭВ мехкашка дегIаенай из 1977 шера 5,1 процент. ТIакхийттачох пхи дакъа дича диъ дакъа общественни къахьегама овсарле лакхъялара чотах кхийтад, вешта аьлча интенсификаце наькъаца Иштта хоза дувлаш ба цхьакха хьокхам я — промышленни производство дегIаяр. Из шера 6,4 процент лакхъеннай.

СЭВ членаш долча мехкашка болх бе доладалийтад доккхий низалаш: электроэнерги арахецача — 12 миллион киловатт, кхерий кIор боаккхача — шера 60 миллион тонн гаргга, болат дьадеча — 11 миллион тонн совгIа, чон лоаладеча — 5 миллион тоннал тIех. Цунца цхьана тоадаьд болх беш долча низалех пайда эцалга. Лакхъеннай Iилма - технически прогресса темпаш. Сихденнад керда техникер технологии карасзаелга. ДикагIа кхомбеш пайда эца болабеннаб беднлах, доктарах, энергех. Лакхъеннай продукце дикал. ДIахо тоалу халкъа боахама структура. Эггара сихагIа дегIаяхар Iилматехнически прогресс дегIаахар шовех тийша дола доакъош — электроэнергетика, машинашъер, электроники, химически; мехкдаьттахимически промышленность.

Дерригача дунен промышленни производстве СЭВ мехкаша хIанз лоаца дакъа цул кхаь дахькъах цхьа дакъа да. ХIаьта цо йоах социализмага я цул ерригача экономикера роль тIа-тIа лакхлуш йола Iаламате йоккха промышленни потенциал.

Юрта боахама дахье, 1977 шерара хаоттама хьалаш дикка Iаткъаш хиннадале а, валовоя продукция 3 процент тIакхийтар СЭВ мехкашка. Укх пятилетка хьалхарча шин шера цул шера юкъера дегIаахар дIаяхачунца инилдича 7 процент лакхделар. ЧIоагIъеннай юрта боахама материально - технически база: цунга къайчай цхьан шера 459 эзар тракторашн 116 эзар ялат чуэца комбайнаши. Промышленносто сийнай юрта боахама 28 миллион тонн минеральни удобренеш.

Социалистически производства керттера де дерзIар сагага кхоача беркат, къахьегамхой материальнии культурнии вахара боарам пахаддаш лакхбар. Баьча балхах лур совдахар, наькъа балха, быта, саналара хьалаш тоадар, vнахцIено лораелга, образовани, культура дегIаккхувлар — уж да хоадамболлаш социализмо къахьегамхошта луш дараш. Ше шийх дувцаш я, масала, укх тайпара цифра: бахача наькъа хIара сина лаьрхIача 4 процент лакхьелар 1977 шера СЭВ мехкашка реальни доходаш. ТIакхийтар болхлойн гIулакхерчара бетта юкъера алапин пенсей боарамн. Лакхденнад, масала аьлча, къахьегамхошка кхоачача дерригача материальни беркатен гIулакхий кхоладагIа дакъа хулаш дола потребление общественни фондашкара телари льготаши.

Дикка къахьийтад СЭВ мехкашка халкъа потребление товараш наха ма-хула дукхагIа хилийтара, цар хIидехараш ракхагIа кхоачашдара. Уж арахецалга вломдаьккхад, лакхьяь дикал, шерьяй ассортимент. Иштта, продукци арахецалга шера лакхденнад текстильни промышленносте 4,4 процент, хIамаш тегача — 5,1, телата хIамаш еча аькхаш цIекий тоаеча, кога гIирс беча — 4,8 процент. Лакхьеннай розничии товарооборот. Шерра хьалдаьа наха чубаха цIенош. 1977 шера СЭВ мехкашка хьалъяьй 3 миллион совгIа керда квартира.

Ма тара яц уж итогаш 1977 шера капиталистически мехкашкарча къахьегача нахага кхачараша! ДIаьаха шу доалуш низткъа кризис зилалехьарча боаранга кхаьчача «Юкъарча рынка» пачхахьалкхенашка, масала, промышленни продукци арахецалга деррига 2 процента мара лакхдаланзар. Бе болх ца хилар — социалистически доттагIлен мехкашка фий а ца хоаш йола лален — дукхха нах чулоацаш дола хIама а долаш дица да. Шу чакхдоаллаш Малхбузен Европан Американ йоккхагIйолча капиталистически пачхахьалкхенашка бе болх боацаш болаь нах 16 миллион совгIа саг хилар, цу дакъе «Юкъарча рынка» мехкашка—6 миллион. Сонаде маганзар потребление предметийн квартирайн махкаш лакхлуга. Дезденнад медицински гIулакхаши образовании.

Экономика дегIайоалаеча халкъа вахара хьал тоадеча социалистически доттагIлен мехкаша даьха толамаш хеза йиш йоацаш дувзадена да экономически Iилма - технически цхьана гIулакхаш леладар кIоарсдалариа, СЭВ гома чухь низаш вIашагIтохарна — вежарий коммунистически болхлоии партей теркама юкъметте латтача процессаца.

1977 шера дIаходазьер социалистически экономически интеграце Комплексни программа кхоачашъяра балхаш. Толамца кхоачашйора 1976 — 1980 шерашта йола массане а йийца СЭВ членаш долча мехкий дукхача оагIонашкахьарча мероприятей хьалхара плана. Цу гIулакха хьожаьяр эшаш йола материальни, финансови, къахьегама ресурсаш. Вежарий мехкаша даьха цхьъ ба шоай дерригa низаш цIашагIтохарца доагора, жерме, бедала дакъера шоай дегIаучаш латта жиаргаш кхоачашдар.

ДIадахача шера кхы а кIоарлъелар дунен халкъашта юкъе къахьегам социалистически бекъара совленех пайда эза йиш хулийташ йола специализаций кооперировани. ХIанз укх сахьате СЭВ мехкашта юкъе йолар а 100 совгIа дукхача оагIонийн эзар гаргга шишша оагIув юкъе болен специализацен кооперировани даьккьера соглашенеш. Хьалхарча пламе латт укхаза машинашъяр. Соахка цхиъ керда дукхача оагIоний соглашени йир цу области къахьегам бекъарах. Цар чулоацап 600 цIи йола изделеш.

Вежарий пачхахьалкхений боахама дегIаахар динамични хулга Iалашдара чIоагIа лоархIаме я цар арахьара торговли. СЭВ мехкашта юкъера товарооборот дегIаух халкъа боахамий планашта координаци ярий итогашка хьежжа оттаьча. 1976 — 1980 шерашта йолча дукхача хана лаьрхIача торговли соглашеней кIиаленгара, 1977 шера вIаши лоаттадаь товараш 93 миллиард сомага кхаьчар — 158,9 миллиард сома лоархIам болча СЭВ мехкий арахьарча торговле беррига боарама ахаанел дукхха а совгIа. Къаьстта теркам тIабохийт машинаши оборудовании лоаттаелга дегIадоалалара. ВIаши юкъерча торговле цу продукце лоаца дакъа 43 процентага кхаьчад. СЭВ мехкий боахамий бувзамашка хиннача дикача оагIоразьярча хувцамашта дола дийа тешал да производствана специализании кооперированни яра еча поставкаша машинашъеча изделей экспорта 30 процент гаргга дIалоацаш хилар.

СЭВ мехкашта юкъе кIоаргаьши шерлуши латт Iилма-технически цхьана гIулакхаш леладар. Из тIа - тIа эффективнегIа хул. ДIадахача шера вIашагIтехача низаша хьахьйй машиний механизмай 1500 керда конструкцеш, 1300 совгIа материалий, продуктай, препаратий керда тайпаш. Отта а яьй, эргайоаккхаш тоа а яьй 1200 совгIа технологически процессаш. ХIанзлехьа оттабаьбьннаб гонахьара го лорабара хетабаь 750 Iилман болх, царех 200-х хIанзлехьа практике пайда эц.

Дерригача дуненна гуш да «Интеркосмос» программагIа космически арене тохкамаш дечеа пайда. знанеш дукхача оагIонаша цхьана гIулакхаш леладарах хьалиннараш. Из программа толамца кхоачашъеш хилара къаьгга тешал ду дерригача континенташка чIоагIа хозахеташ гIанйца дукха ха йоацаш советски чехословацки космонавташа цхьана яь полет.

СЭВ членаш долча мехкаша хадданза дегIакхувл, тоаьу цхьана бу плановп болх. 1977 шера чакхбаьккхаб доагораэнергетически бедален доакъош, юрта боахам, кхачаш промышленность, машинашъяр, транспорт чулоаца дукхача целевой программа оттаира тIаберзабаь боккха болх. Кулгаш яддаьдар 1990 шерата кхаччалца йолча хана вIашагIкхийтта электроэнергетически система перспективно дегIайоалаяра цхьана гIулакхаш леладарах йолча генеральни соглашенена.

Вежарий мехкаша цхьана леладу гIулакхаш эффективни хилара дола материальни тешал да цхьана хьалью гIишлош. Оренбургера СССР Малхбузенгахьарча доазонга кхача езаш йолча «Союз» яхача магистральни газопровода 1977 шера даь даьнна хиннача даькъа дIоахал 2547 километрага кхаьчар. Из да тIехьагIа кердача магистралагIа хIара шера 15,5 миллиард кубометр газ дIайийергйолча СЭВ чубоагIача массех мехко цхьана гIулакхаш леладарах хьахинна хIама. Вож вежарий мехкаша цхьана еш йола лоархIаметIара гIишло я Винницера Альберштрша (Венгри) бола 750 киловатт напряжени йола электропередача мугI. Хьалбеш латта ЛЭП Iалаьмате боккха лоархIам болаш ба — цо кхоаза алсамбоаккхаргба СЭВ чудоагIача мехкий вIашагIкхийттача энергосистемай низал.

СССР новкъостала хьалъеш а шерьеш а я ГДР, Болгаре, Венгре, Чехословаке атомни электростанцеш. СССР иштта гIо ду СЭВ мехкашка кхьйола йоккхий предприятеш хьалъеча я. Царна юкъе я дIадахача шера хьалхара аргIа эксплуатацие дIаенна Польшера «Катовица» яха металлургически комбинат, продукци тела йолаенна Кубера тростнико-чуэцача комбайний завод, Болгарера «Бобов-Дол» яха кIор боаха шахта, Венгрера мехкдаьтта чакхдоаха завода подшипникаш арахеца керда низалаш, Румынера металлургически заводе хьаю коксови батареи изопренови каучука заводи, СССР-ен Монголен цхьана хьалью эттара йоккхагIйола медно - молибденовий горнообогатительни комбинат «Эрдэнэт». СЭВ мехкаша шоай низаш вIашагIа а теха шерду Кубера никелькобальт доалла продукци арахеца низалаш.

Социализма вежарий мехкий экономически цхьана гIулакхаш леладар хIанзарча хана кIоарглуш а тоалуш а латт. Из тIадерзадаь Iалаьмате боккха политически лоархIам бола декхар кхоачашдара — вай содружества материальни хIинье чIоагIъяра.

Н. ПОДКЛЮЧНИКОВ.

Яххлагiа Ерригсоюзни нахьа перепись

МЕЛЛАД ВАЙ?

Сийлахь - доккха Октябрьски социалистически революци кхиначул тIехьагIа, дуьнен тIа эттара хьалхара Советски пачхьалкхе хьалхьчуй — Владимир Ильич Ленина — инициативагIа, 1920 шера эттара хьалха бахача нахьа Советски перепись яьй. Граждански тIом лаьттачех боахам боххабаьчен халача хьаланкха яьй яз.

Цулуххьа дукхагIа а хилакха ергIоацаш хиннай цу перепиcа данеш, халкъа боахам юхаметтаоттабара эттара хьалхара планаш оттаеча хана ларде яхкай уж. Бахача нахьа перепись кийчъяран чакхъяккхарал пачхьалкхен статистика органашта хьинаре ковкъостал делга хьадикIад В. И. Ленина Советски Iаьдале ерригача органашкара.

Перепись кийчъяра, цун итогаш оттаяра программа, порядок, ханаш белгалъяш хиннача деррига лоархIамеча документашта ше кулг яздаьд Владимир Ильича. Из перепись кийчъяра итогаш чIоагIа хьашт долаш хиннаб яз.

Бахача нахьа шоллагIа Ерригсоюзни перепись яьй 1926 шера. Цо мехка ерригатерритори чулаьцай, торо хилайтар халкъа боахам юхаметтаоттабеча кьопача Советски пачхьалкхена хараIдаьнарий мах бе. Эттара хьалха оттаеча пхе шера плана ларде йийцай перепиcа материалаш.

1939 шера яьча бахача нахьа кхоалагIа Ерригсоюзни перепиcо хьал хьекхар, котьлача социализмана карагIдаьнна доккхий хIамаш. СССР-е цу хана1е шеньа дIаьхаир эксплуататорски классаш, чIоагIделар производства социалистически хьисап, дикка говелар советски халкъа тороя культурей.

Бахача нахьа йиълагIа Ерригсоюзни перепись 1959 шера, хьалхарьар аь 20 шу даьнначча гIоллей Сийлахь-боккха Даймехка тIом чакхбаьнна 14 шу даьннача гIоллей йир. Из перепись баха беррига нах чулоацен йийса лоархIей. Iилман программа шера хиларца белгалйоалаш яр, даккхача организациоиа боараме чакхъяьккхар яз. Бахача нахьа 1959 шерара перепись тодаме чакхъяккхарах цига дакъа лоацаш хиннача 496 саьга Советски Союза орденаш яьла лаьин елар.

СССР-е бахача нахьа шелагIа Ерригсоюзни перепись, хьалхагIа яьрел шерагIа программа а йолаш. 1970 шера йир. Из аь шу Владимир Ильича Ленин ваь 100 шу дуза еза юбилей болакхана кийсдезар. Из яьй советски халкъа политически тIахьетамел хьинар чIоагIа айденнеча хьалашта, хIаьта из, белгала, деррига халкъа гIулакх а хиина дIаьттар.

Баха нах чIоагIа дуцца оттадар перепиcаш, белетоккхел хеташ леладир цер из гIулакх, переписной листеш тIарча деррига хаттараша шейхий дизза жопаш а телиш.

Статистически данни тахкаро хьахьекхар, экономически социальни прогресс хилар бахбай долаш СССР-е бахача нахьа дукхалга даллача доккхийн дехалга даллача вIоарген хушамаш хиннай хилар.

Бахача наха 1970 шера Ерригсоюзни перепись еш вIашагIтехача материалех шера пайда хIцар вай мохк дIахо экономически, социальни, культурни дегIабоалабара шаьлагIчен иттлагIчен пятилетки планаш оттаеча хана.

Бахача наха яьча Ерригсоюзни перепиcане къаьста хьаьвхьох социалистически строй сов1енаш, цу сов1енех хьаккикарш дика бIаргагу вай республикеге хьежача.

Советски Iаьдал латтача шерашка чIоагIа дегIабена социалистически юрта боахам а лакха социалистически культура а йолаш йола дегIаена индустриальни республика а хилна дIаьттай Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика.

Республика хIанзарча территоре тIа Октябрьска революци хилале хьалха 596 эзар саг ваьхаш. царех 15 проценташ вIезагIа хилаб городе баха нах. Баха еш хIу тIехьагIа дIа дахача шерашка 3-зза хIана хилаб. ерригIа дуккагIа хилаб, хIаьта городе бахараш — 8-зза сов гIа!

Нохч-ГIалгIай АССР — дукхалла къаьмех бола нах баха республика, 40 къаьмаш народносташ яьд ба уж. Дукха а сихагIа беб оалаигарча къаьмех бола нах — нохчийи гIалгIайи. Укх тIеххьарча 20 шера цхьаза дукхагIа хиннех нохч-гIалгIай халкъ.

Революци хьалхьа НохчгIалгIайчене бахача нахьа хIара эзар саг лоархIаш дийша саг 9 мара кхоачаш хиннаьац. Культурни революци чакхъяккхар бахбай долаш социализмо дешарa сердала ешиай наха, пар духовни вахар боарам болаш чIоагIа тоа а дIаьдай а диаьд.

Республика юкъарча дешара школашка хIанз деша вIезагIа 288 эзар дешархо. даккхарча юкъарча специальни дешара заведенешка —27 эзар студент, 15 эзар совгIа сага балха кертла профессии Iомаю профессионально-технически училищашка. царех дукхахар цу цхьан хана йизза юкъоа образовани йоаккх цига. Эзараш болтдой производство Iомалу.

Ма-дарра аьлча республике бахача наьх хIара кхоалагIа вола саг дешаш ва!

Республика халкъа боахаме болх беш ба лакхера юкъера специальни образовани йолаш бола 71 эзар совгIа специалисташ, царех 69 процент — кхалнах. Специалистех кхоалагIа дакъа — нохчийи гIалгIайи. Республика ВУЗашкея Iилма-тоамена заведенешка къахьегаш 530 Iилмахо — Iилмай доктори кандидати ва.

1927 шера республика ерригача массови библиотекашка бIаь эзарнел кIеззига совгIа книжкаш журналаш хиннай. Библиотекай хIанзара книжкай фонд 10 миллион экземплярал тIех. 100-зза йоаккхагIа я.

Республикерча бIаьни медицински учреждениеш бахача наьд гIулакх деш 10 эзар совгIа лорий юкъерча медицински персонала специалисташ ба. 30 эзар бер да кхоабеш республика городий юртий дешара лакха ха йоаккхча берий учреждениеш.

Советски Iаьдал латтача укх 60 шера Нохч-ГIалгIайчен халкъа боахамна дIаахийтай пхи миллиард сом совгIа пачхьалкхен капитальни вложенеш. Алкха укх тIеххьарча 30 шера болх бе йолабийтай 4 миллиард совгIа сома махьа керттера фондаш. ТIом чакхбаьннача тIехьагIа дIахкача хана республике хьалдаьд 10 миллион совгIа квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош. Из да 200 эзар дезал хIка кийчъяьнна кердача квартирашка чухайша хилар.

Советска Iаьдал латтача шерашка промышленни производства объем 100-зза совгIа йоккхагIа хиннай республике.

Уж деррига а вай республика, еррига вай социалистически начхьалкхе а санна, социально-экономически дегIабоах хила а доагIаш хьахинне хIамаш да.

Цу дерригача хIамашка тIайра бахахьех вай социалистически строй сийлахь-боккха оахара яц.

* * *

АргIанаро, еррига а лаьрхIача яххлагIа, бахача нахьа Ерригсоюзни перепись 1979 шера 17-ча январе дIайолае аьнна сацам биеб Советски правительство.

Бахача нахьа Советски перепись дIайоалаелаш хьахагIа массаза а боккха организационно кийчон болх бу перепись ше толаеен дикон чакхъяккхар дуйла. Цулуххьа дукхагIа а лоархIе, дика бе беза хургйолча перепиcа кийчо яра болх, хIаьа аьлча из цулуьмаккхача. Iилман ларда тIа бакъъяьча программагIа, образец кердо йолча переписной бланкаш тIа ергы.

Хургйолча перепиcа программе переписной листи йийша а йийша, чIоагIьяьй 1977 шера Москве хиннача статистиктий Ерригсоюзни совещание. КПСС ЦК-ей СССР Министрий Советой статистический Ерригсоюзни совещание доагIашхоцка дыхьайтача новрлая тIа белгалйоаккхар: 1979 шера еча бахача нахьа Ерригсоюзни переписа материалаш боккхача лоархIаме хурга мохк дIахо экономически социальни дегIабоалабара планаш оттаяра, цар хьахьекхарна Советски Iаьдал латтача шерашка Коммунистически парте кулгалла яьй халкъо дока доккхий толамаш.

ХIанз Нохч-ГIалгIай АССР-е массе метте чакхъяьвлаш перепиcа еча кийчон балхий хьалхара этап: кийч а дь, дебаьдаьд районий топографически карташ, городий йоаккхийча юртий схематически планаш, нахьа доалахьарча цIенои общественни хьисаб вIашагIа а еха, райисполкомашка, юртий Советашка, предприятешка, организацешка, колхозашка, совхозашка болх беш я 1979 шера хургйолча бахача нахьа Ерригсоюзни перепиcа гIо ду комиссеш.

Переписа еча кийчон вIоалагIча этапа ларде дьалад организационни план оттаелга Цу тIа лаьрдIаш: переписной районираваш ега, вешта аьлча территорен счетни участкашта переписной отделашта оцьмага: кадраш хьахоржилга, йоагI-йоагIача дIаоттаелга, Iомаелга, хIаьта цу гIулакха Iомаве везараш кхо эзар совгIа саг ва; бахача нахьа перепись фу лаьрдIа еш е а мишта е еза а хойтаж шерра массово-хьехама болх бе беза бахача нахьа юкъе.

Бахача нахьа Ерригсоюзни перепись — деррига халкъа юкъера гIулакх а халкъа гIулакха деш а я. Боккхача лоархIаме халкъа боахамен пачхьалкхен юкъарен гIулакх да из.

Шеко яц, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органашa, шеррача общественно сто хьинаре ковкъостал а деш, 1979 шерара бахача нахьа Ерригсоюзни перепись Нохч-ГIалгIайчене даккхача организацеш боараме кийчъерг а чакхйоаккхарг а хилараы, хIаьта республике бахача наха Ерригсоюзни переписа счетчик раьза хиннд тIаацарг а переписной листа дерригача хаттарашта дизза жоп лург а хилараы.

А. ТОЛУБАНОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР Статуправлене начальника заместитель.

САХАЛИНСКИ ОБЛАСТЬ. Владимир Фомичев — Сахаливе машинаца доахая детта дакагIоола мастер. Сахалински пачхьалкхен юртбоахама опытни станце болх беш эттара дукхагIе аьура йоах цо — вIара Iаттагара шера ворхI эзар килограмм. Фомичев Владимира Къахьегама Цlена Байракхa орден енай, из Ленински комсомола преме лауреат ва.

СУРТА ТIА: Фомичев Владимир шиъ вешей йиIнгаца Анжелаца.

А. КАТКОВЕН,
Ю. МУРАВЕНЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

СОМАШИ БАЬЦАДААРАШИ ЛОРАДЕ ЗУЛАМДЕРГЕХ

ХIанз дIадийна колхозий совхозий баьцадаарашн коартолаши йолча кхашка, сомий бешамашка хьувкъам лакхбара балхаш да деш. Цудукха хIана чIоагIа лоархIаме да уж хIамаш шоай хаинахьей дикен лазарехи зуламдергеxи лорар. хIана аьлча нарна лаьрхьIа къовсам ца лоаттабеш хилача хьувкъам геттара хIалакбу цар.

Белгалдаккха догIа, сомий бешамаштех кхашка вIайийнача хIамаштех Iуьал дара балхий комнлекс — лаьттамацадаккхар, вIайийна хIамаш кийлхьера оасар дара. удобренех тоэар а хий дилар а — ший хаинахьей дикен чакхъяккхаро уж культураш лазараштех зуламдергашттей дукхьаьла оттара низ чIоагIбеш хилар. Цудухьа боккъонца агротехнико яххача тайнара чакхдахийзо дергаш уж балхаш.

МалагIа тайпа до вай республике баьцадаараштен соманнтех хулача лазарехи зуламдергехи эттара кхерамегIа дараш, мишта лоаттаберга парна къовсам?

Сомий гаьнашта доккха зе ду Iамаш буача хIаланша, Iажий зиза дуача вIаьаца, калифорнийски чоалилго, вIовцискаша, дукххача кхича хIаманаша. Лазараш—журпа хьесера тхир, парша, коккомикоз, моллинноз, кхьдараш.

ХIара зуламеча организмаш къовсам къаьстта лоаттабала эшаш яц. Зуламдергехи лазарехи сомий гаьнаш ларйара ханашка хьежжа чакхдаха дукха мероприятеш кийчъяьй.

Сомий бешамашлара зиза Iодежа ма-дьаллиге а пурх бу гаьнашта бордосски ковчагIа меттел леларашн (цIаста хлорокиcь — 0,5 процент, цинеб — 0,75 процент е купрозан — 0,4 процент) инсектицидаши (хлорофос 0,2 процент е метафос 0,3 процент, е фозалон — 0,2 процент, е фосфамид — 0,1 процент, е антио 0,15—0,2 процент) вIашагIа а эйа.

Лазараштa дукхьала тоха мегаргья цхьапроцентни бордосски коачал, цхьабакъда цу лакхе йийцарех цхьаннеца а вIашагIьее мегаргьаш из.

НагахьагIа санна журпа хьесанера тхир яга тIадоалача сортех йола Iажаш беца бале, кхы тIа а пурх бу 1-процентни коллоидни сенгаица е йоамеш йолча сенгала порошокаца (0,5 процент). Сенгала препараташ пайдана хургья паршана дукхьала а.

ШоллагIа беш бола пурх керттерча лакхъе Iаж буача вIанашта дукхьала бу, хIаьта цу цхьан хана гаьнаш мукъбоах цо кхоранта хулача калнех, гIа дуергех, тIеех, чоамалтех.

Массаза а цхар мо, сон буарга дукхьала пурх бу вIовцискаш цунах хьахила долалуча хана, хIаьта из вай республика хьаланчка мах тIеххьарча итт дийнахьа хул (Ренет Симиренко яхача сортах болча Iаша зиза Iодежа 40—50 ди даьнна хургда аьнца хеттача хана).

Iаж буача вIанашца къовсам лоаттабара лакхе йийцача инсектицидех ва1 тох лакхе белгалбаьча боараме. 10—12 ди даьнача гIолла, хIаьта фозалон теха хинналe —16—18 ди даьннача гIолла, вIаьцха бе беза пурх, хIана аьлча вIовцискаш хьахила долалу ха, массаза а цхар мо, йIаьхьале а цхьан беттага дIакхоачаш а хул. Iажий зиза Iодежа 25—30 ди даьнача гIолла сомий гаьний тхьоврогашта тIагIолла чкъораш долча кхьахтах е тален деча гатих аль бахтараш хьоарчаду оалдала долалена вIовцискаш чугуддаран дIахо доалада.

Боалаштен хьечаштен зулам деча мозашта дукхьала обработка е еза мозий кукхаа ярадаьча лелача хана юкхьаца боалашта зиза теда 15—20 ди даьннача гIоллех юоалагIа кхы а — 10—12 ди даьннача гIоллех. Цу гIулакха лакхе белгалбаьча боараме тохаш я хлорофос, метафос, фосфамид.

Боалехи хьечехи бурнигаш еча хана кокомикоза духьала 1—2-зза обработка е еза 1-процентни бордосски коачал е цунна меттел ертарех ва1 а тохаш.

Iажаш буача вIанаштен лазараштен дукхьала лакхе йийцача препаратех сомий бешамашта обработка е мегаргIоаш я хлорофос (10 литр хина 20 грамм), цIаста хлорокиcь (10 литр хина 50 грамм), коллоидни сенгал (10 литр хина 100 грамм), йоамеш йола сенгала порошок (10 литр хина 50 грамм), бордосски коачал (10 литр хина 100 грамм сенгален 100 грамм керда хина еллача кIирех).

Баьцадаараштен коартолаштен боккхача кхераме я колорадски чоалилг, цхьан сеннагIа кхо тIехье хул цун.

ХIанзаче а Iаламате дукха чоалилгаш летай дIейийнача коартолех, бакълажанех, кхашка тIаьниача помидорех. Зуламдергашa фуаш тоссаш а цирех садоахка хIамаш хьахулаш а йола ха я парех эттара чIоагIагIа зулам доала ха. Къаьстта дукха хIама юаш хул оцдаьяна садоахка хIамаш. Сов дукха йийбача цар лораш цIенъьа яз тарлу.

Цар зулам юхатохара ший ханнахьа къовсам дIаболабезa баргбац нарна дукхьала. Йоккха йоацача лаьттан чIегилгашка, наьда шо-шоай доалахьарча бешамашка кулгашца хьалохьа а яь йоае мегаргьа чоанигаши яр тайса фуаш. Колхозий совхозий кхашка зудане садоахка хIамаш чIоагIа йийбача хана бешамашкарча культурашта пурх бу хлорофосаца (2кг/га), метафосаца (2,5 кг/га), е хIара гентара тIара вIашагIьаьлча 1 килограмм хлорофосаца 1 килограмм метафосаца (вофатоксаца).

Коартолехи бакълажанехи летача колорадски чоалилга дукхьалара къовсам бIарччача сезоне цул кхаь а тIехьенна лоаттабу. Помидорех лета колорадски чоалилг хьалтIаьнача юккъе дехь тхьовронгаш хешалца мара кхераме ца тIехьенна (фуна) дукхьала тоха мегаргьа 65-процентни полихлорпинен (3 кг/га).

Коартолаштен помидораштен хулаш дола геттара кхераме лазар да фитофтора. Цхьанцадолча шерашка лазар хьедерга яттув бола хаоттама хьалаш кийсдеча, фитофтороз массанахьа а вIадарж, хIаьта цо кьувкъам чIоагIа зиа а бу. Иштта укх шере а дарха тарлу фитофтороз.

Дицде мегаргдац. Iувал дигагIа деча хIамашта лазар кIезигагIа кхеташ хилар, къаьстта а фитофтороза дукхьалара дIайийнача хIамай цик чIоагIду оалапта ца кхоачийташ аьча подкормкаша. Помидорашта пурх бу цинеб я теда 1-процентни хлористи калех кийчъаьча растворaца (2,5 кг/га). Боккъонца йизза оалашка кхоачаш йоаца подкормка е еза коартолашта (500 литр хина 2 килограмм аммиачни селитрая хлористи калея, 20 килограмм суперфосфата, цхьабакъда из тIеххьарьар 250 литр ха чу хьалхагIе а йоаае а хIаьта подкормка еча хана ха чу гIолла хьаувзае а еза.

Иштта 1-процентни бордосски коачалца е цунна меттел мегача кхыча цхьан молхаца пурх баьза баргбац (цIаста хлорокисъ — 0,5 процент, купрозан — 0,4 процент, цинеб—0,4 процент). ДогIаш деlхача хана хIара 7—10 ди массаза доал е еза обработкаш, ekxaн латтача хана — 15—20 ди массаза доал.

Ядохимикаташца болх беча хана геттара чIоагIа лоралуш хила деза царех.

М. УРМАНЧИЕВ,
дIайийна хIамаш лорача Нохч-ГIалгIай республикан [illegible]

Планал совгIа 3820 тонн

Пятилетка кхоалагIча шера плани тIакйца социалистически декхараш тIеххоачашдара шерра яхь йоаржаьча «Горскнефть» НГДУ мехкадаьттахоша дег гIоздоаца къахьегама толамаш доах укх шера. Бить беттех тхьаь дийнахьа цар планагIа лаьрдIачул совгIа дьахкхад 3820 тонн мехкадатта.

Уж толамаш доахача управленерча районни инженерно - технологически службашта юкъе яьржача социалистически яхье хаддавза хьалха латташ я Газиев Ҫанит Юсупевич верте латта шоллагIча РИТС-а коллектив. Укх шера тхьоалагIча мийта кхачилелья дукхьала цо ше планал совгIа дьаххад 3700 тонн мехкадатта.

Б. КОСТОЕВ.

ВАЙ ЛОАЛАХОЙ БОЛЧА

КОММУНИСТАХ ДОЛА ДУВЦАР

Шоай ховра хий хьа а йийла арвалйар тхьаь иттара ваьина хургвола саг. Из вар Барзиев Инал.

ДIа-юха хьежар из. Майское яха цул юрт сомийоалаш латтар. Дукха еза цул Нохч-ГIалгIайчен Кьилбаседа - ХIирийчени доазув декъалучча метте улла Iаламон нахьа хьаьвaрои тIехь-тIехьагIа ховьеш латта из юрт. Йоккха консервни завод я укхаза, хIаьта кIеззига дIахо вахача долалу баьцадаараш кхедеча «Россия» яхача совхоза дIаьха кхаш. Цу кхашка дIаболабелар Барзиев Инала къахьегама никъ.

ХIанз из во йоккха говаьа йола механизатор. Цо къахьегаш йола бригада совхозе мел йолчарел дикагIа лоархIаш я.

— Инал говза ахархо - механизатор ва, — йоах дукхача шерашка цунца цхьана къахьегаш баьцадаараш хьалкхедеш хиннача Уртаева Розас. Укх тIеххьарча шерашка Роза парторганизаце секретарьлла хаьржарц цхьана ахаш уж кхай тIа, хIаьта а нагахьа ди долаш Уртаева массайолча бригадашка, звеньюшка на кхоачаш, ахархошта юкъе кхетама болх дIа ца дьош. Бакъда Инал къахьегаш волча бригаде дукхагIа а кастагIа а хул из. Из кхетаде хала дац: иттех шера бригадир а йолаш болх баьб цига Розас. Бригаде мел бараш Уртаевайна пуxа безабенна нах ба. Цудухьа Iелац из Иналаца а къахьега а балха хьахьекьа, вахарах сиббаре, сих ца луш къамаьл на дича.

— Къахьегаш чIоагIа бенарех саг ва коммунист Барзиев, — аьлна дIадо доллаир коммунистий тахьаманда шиа къамаьл. — Вайна ма-хаара хIанз хьаза ахархо хила-м алкха къахьегаш беза аьнна кхоачам бац. ХIанз, вахара массе оагIонашка технически прогресс сихьенначa хана, хIара кхаш мелалер хила веза техника дика йоаьш, агротехнически дешлах дерттIа кхеташ. Из деррига а долал Барзиев Иналах.

Шиъ-кхо шу хьалха, из Коммунистически парте мугIарашка дIаоттаелхьа, чартийни поручени елар Инала. Из керте оттакир комсомольски - кагирхой звенонка. Ала дезаш ца звенола чубоагIаш хинна ахархой шоай ха кIезига хилар бахьан долаш балха говзал кIоарга йоацаш бар, аьнна. Бакъда беррйгаш а къахьегаш безаш бар. Царна хьалха пам, цар денал айде, на дахьадар дIахьейа саг эшар. Совхоза кулгалхоша лаьрхIар из гIулакх къонача механизатора Барзиев Инала тIаьхила мегаргда, аьнна.

—Из я хьо парте ваха кийлуча хана оаха хьона лу поручени, — аьлар цунга парторганизаце секретара. — Нагахьа санна, хала хуле тхогара ковкъостал деха пурам да хьона аьна тIатехар секретара, къамаьл чакхдаьнна Инала дIа а хойтиш.

Кхетадора Барзиева ше хьаийна гIулакх атта доацилга, бакъда халонех къахкаргволаш-м вацар из. Халонаш ла из Iомаввеннавар Советски Эзаре гIулакх деш ше даьнхача шиа шере.

Юкхьанца бригаде мел вола комсомолени кагирхойи тул а баь къамаьл дир Инала хьалхашка латтача социалистически декхарех лаьца. Декхараш ма-дарра аьлча лакха дар — хIара гектара тIара 250 центнер баьцадаараш гулде лаьрхIадар бригадо.

ЛаьдигIар цо массане аьакчуга. Цар дийцар а шийна дагалаттар а вIашагIтехача хьахулаш долчув мелан ва1 дар; дехараш кхоачашде йиш я бригада доалахьа йолча техникех бизза пайда эйе, агротехнически дешаш ийса ледай.

Цу деношка дIаболабир комсомольски кагирхой бригадара шай болх. эшшача механизаци оарцагIйоахкаш, кхайолла торонаш гучайоахаш, царех пайда эцаш.

Халонаш... Инала дика кхетадора халонаш хургйолга. Бакъда хацар дуйна ше бригадира болх дIаболабаьна цу юкхьанцарча шере малхагIча тайпара уж хургья.

Халонаш... Уж кгIеш хьалха хоал а бий, парте саг кийчо лийте.

...БIаьсти чакхйоалаш латтар. Маах бIайхагIа хьежа баьлар. Из йоаккха кIезигагIа Iаткъаргйолаш делхьа ха дьатIаккхоачача хана кхай тIа аьча букашка салоIар бригадацарча нах. Иштта, хIара денна шоашта тIачIоагIдаьча лаьттан тIа къахьегаш бар ахархой. Бурнигаш еш латтар нарсашта, помидорашта зиза техадар.

Совхоза кулгалхоша хетадора Инал, цун болх, кхетадора цар цIаккха ца хиннача тайпара баьцадаараш латалга.

— КIоригаш-м гуракьа мара дагаргьац, — оалар Инала, арсий кина дага а деха. Цу дешай маIан мех кIоарга да цу хана еш дика кхетадацер Барзиева, бакъда шиа-кхо ди даьлча хайра цунна цу дешай кIоаргал.

Цу деношка хьаар Инала а кхача ахархошта а цIаккха а дага ца хиннар. Маьлхо докъадаш лаьттача дийнахьа шичара хьехар ца ховш сигале хьалйизза морхаш хьаьар. цул тIехьагIа тIо санна ша техар. ЦхьацаIйолча участкашка из уллар 20—25 сантиметр лаккал долаш. ТIешта аьнна дайра бIаьсти яьлча деиз Барзиев Инала бригадин Петрова Рукъятен Пахлина Надеждайн звеношен баьцадаарашца хьийга кьа.

— Яйнар цхьа гектар ялар, ших ялар, хIаьта уж ма шиа бIаь совгIа гектар, — йоахар бригадира. Цхьайолча ахархой кулгаш Iодахадар. Бакъда, шийна дагабаьана бале дIахойтаж вацар Инал, хIаьта а из кхетадде итта дар цу деношка къамаьл дара из тIера ца хилараx. ФуннагIа дуаше а баьцадаараш сихха юха дIаде дезалга ховра цунна. Кхетадора не шитта дIаре продукце центнерга дIабода мах цу гIулакхо дикка лаккбергболга. ТIеххьа юха а ше тевора цо: нагахьа санна кьувкъам лакха хуле продукцега дIабода мах планагIа боаттIача тайпара хургба, аьле.

Цу гIулакха уйла еш хиннар алкха цхьа Инал вар аьлча баькъургдацар. Цу дийнахьа совхоза кулгалхоша шоай усальбе гулбир коммунисташ. комсомольцаш, цига дIаийхар Инал а.

Гулбеннарчаа дIаьха къамалаш ца деш сихха сомаи бардл - бийса, - халй - итто ца къовсаш, кхьа сахьет ха мехьа ца йовеш баьцадаараш юха дIаде деза, аьнна.

Цу хана эттара аьакха иналтар Барзиев Инала мел хьестенна я ше къахьегаш волча совхозерна дукхьача къомех латта коллектив.

— Хьан малагIа новккостал дергда укх деношка, малагIа гIулакх неракдарга, — аьнна совхоза кулгалхоша оттадаьча хаттарашта листо дош яа баьлар ахархой, специалисташ.

Республике цIи хезза волча электрика, парте Къилбаседа-ХIирий обкома член волча Дарсигов Аьхьмада дош делар кхашка баьцадаараш юха дIадувча хана бийсан а тIехьа электрически сердал хилийта оарцагIвартва ше аьнна.

ДIаде дезача культурай фу цу дийнахьа кийча хулийтаргда ше аьар Зеленова Галине.

Шиа бригада кулгалдарах совнагIа, совхозе мел йолча техника дерттIа болх бергболаш гIулакх вIаштIехьдоккхаргда ше, аьар Барзиев Инала.

— Барзал шоана массеена а, — йоахар керттерча агронома, СССР Лакхехьарча Совета депутата Уртаева Розас, гIадьхкарах шиа бIаргех доьнна дий дIа а доахаш. — Сона хоара хало хьалхашка эттача цо деррига а шитта хургдолга.

Сенка кхашка арабълар совхозе мел бола къахьегамхой. ДукхагIа барзи бийсан а тIехьа вIаболхахар, геттара кIаьлвеннача уккхаза, кхай тIа, массеха сахьата салоIар. Цхьа ха аьнна гIодда юха а шоай трактораштa тIахоешаш бIаргагора уж.

Массеха ди даьлча культураш юха а дIайийна яьлар деррига кхай тIа санна. Инала тIаь1оагIъаьча участке ла. Из-м ах гIулакх мара дацар. ДIайийнача дIамашта хIара денна чIоагIа Iуьал эшар, къаьстта хьалхарча деношкан бIайхача ахна малко хIаьта дьатIадала мара долаш долца зIергаш доагаде мегар. Цудухьа цар хий эшар.

— ХIаьта тIсалал латтача сихха тIадоай оасар, — иналхьезар дора Инала шийнарча ковкъосташта. Цудухьа мугIарашта юкъе оасар деш йола техника а каьнахьа кийчир. Культураш оасарах цIеньа йоллашехьа шоай моттиг дIалаьцар лаьтта хьоддача агрегаташа.

Цул тIехьагIа кхоача бутт а балалехьа бIаьсти дIаййна хиначарех къовсташ йиш йолаш мар массайолча метте цхьатарра хьатIаьлаьна нарсаши помидорашa.

Иштта тIехьаццкьаьар Инала бригадацарча комсомольцаш, кагирхоша совхоза беррагIча ахархоша шоашта хьалхашка кийсьенна халонаш. 250 центнер совгIа баьцадаараш чуйийр Инала бригадацарча ахархоша. Доккхий социалистически декхараш тIеххоачашдир.

Цу шера дIаттар Барзиев Коммунистически парте мугIарашка. Цул тIехьагIа кхи а бехктоккхамегIа дола декхараш хьалхашка уттадора цунна партийни организаце. Уж ца тешшаме кхоачеш а дора.

Шо парте мугIарашка дIаэттавале а цIаккха а Iийнаваь Инал шийна юкхьанцара политически кхетам беннача комсомольски организацена бувзам боаеш. Цудухьа из укх шера а кхи хержар комсомола Пригородни райкома член валла. ХIаьта массеха шу хьалха цох хилар Ленински комсомола лауреат.

Агитатор ше хилар тоарраийса дIахьу Барзиев Инала къахьегамхошта юкъера политически кхетами болх.

Вилза вола парте бIуво ва Барзиев Инал.

М. ОСМИЕВ.

Иттлагiча пятилетка мулаш

ВАЙ КХАШТА ЙОЛА ТЕХНИКА

АПН корреспондента Эмма Воронкова хаттарашта жоп лу СССР тракторни юртбоахама машинаний оргмистерство заместитель Петров Борис.

— Дукхача пачхьалкхешка юртбоахама машинаш арахецията кIезигдала доладелад. ХIаьта вай мехка дикка алсамдаккха лаьрхIа да из. Мишта дешха деза из гIулакх цига тайпара лаьттаж хилар?

— Советски Союзо кердабоах, модернизаци ю юрта йолча машиний парка. ХIаьта дуьнен тIа эттара боцагIа юртабоахем болча мехка боахIама болча лакхача боараме из гIулакх де, гуш долча тайпара, итта ничал. Цо дIадех техника арахецията тешаме мердар. Ерригача советски тракторашт тIеш юртбоахама машинаш тIеш оттадьча дехьей шиа дIаьнзеха а 400 миллион говра ницал тIехбаьккхаб. Из СССР гидравлически, йIовкален, атомни ерригача станцей низал совгIа ба. Юрта йизза электрификаци яр — СССР аграрни политика керттерча декхарех хаI. Цунца вай ма кхоачий экономически эффектачул совгIа, цул кIезагIа лоархIам боацача, хьатта леладерий балха хьахьащ тодарга, пар къахьегама культура лакхъярга.

Техника хьалта вай шерду иштта вой экспортни декхарий лоархIам беш а: юртбоахама машинаш хьаьлга дегIааххара боарам кхоачам болдаш лакха хилеро тофо кулайт СССР машиний экспорт тешаме алсамъяккха.

— 1960 шера дунен тIа хьалхара моттиг лаьцар СССР-о тракторашт арахецача. 1962 шера дена хьахха латт вай еррига юртбоахама техника хьахера. Уж дукхала хьоккхамаш да. Фу ярда Iа дикала хьоккхамех?

— ХIанз довзол дехьарча мехкашка боах беш я 500 эзар гаргга советски трактор. ХIаьта тIа-тIа дукхагIа холтташ а я уж, хIана аьлча конкуренцех лоархIаю уж. Фуд со ала воалдар?

Советски трактор чIоагIа тешаме я. Вай технически нормаш кхьача мехкей арел кхоазадазза интенсивнегIа машинех пайда эца лаьрхIа я. Советски трактора йоккъа хилаш юкъера лаьрхIеча шера цхьа эзар ах эзар сахьата беш бола болх. хIаьта, масалана аьлча, американскино — иштатьа 550 сахьатал совгIа, итальянскино—400—500 сахьата. Интенсивность шера цхьа эзар ах эзар сахьат я долаш кIезагIа беча я 8 шера болх бу вай тракторо. Практически цо болх бу ха яхказа дукхха а совгIа хул. Цу тIа советски тракторашт универсальни а я. Царех рентабельно пайда эца беш я лаьтта радача, продашни балхашта, хьайбаш леладеча, транспортни средства хьисапе, гIишлошъена. Иштта я, масала, доазол деха дика йоезаш йола МТЗ «Беларусь» яха трактор. Цун керда модель — МТЗ-80/82 тарлуш я 230 юртбоахама машинашцеш орудешцех.

Вайцига тракторий двигателий низаш юртбоахама машиний белая оасарлеи дохьа детIаух, цу лаькъерча дунен тIарча тенденцешка хьежжа. СССР арахеца трактор 165 говра низа бола Т-150, 220 говра низ бола — К-700, цул чIоагIагIа низ болаш йола — К-701. ЧIоагIа лакхъеннай хьат чувача комбайний балха оасарле. Иштта, «Колос» чакхйоаких, секунда ворхI килограммага кхоачаш масса. Из доазол дехьарча дукхача керттерча фирмай комбайнчул лакхагIа я.

СССР-е машинанашьелга тешшаме дегIаахаро торо хулийт йIаьхача хана лаьрхIам шаина а оагIоаша пайдана йолаш динамични экспорт леле. ХIанз укх сахьате вай экспорта кхаь даькъагIа шиъ социалистически мехкашка йола. Царна экономически бакъахьа доагIаш да юртбоахама механизаци ерга дукхьал чурча производства чотах Iаламате дукха средствеш хIаххийтар. СЭВ гома чурча специализаце, социалистически мехкий халкъбоахама планашта еча координаце толамда къоастаю из проблема. Къаьстта аьлча, Болгари, Венгри, Польша, СССР чуйоагIача «Агромаше» яхача дунен халкъашта юкъерча общественни кооранаци ю сомий, ховсий, баьцадаарий культураштa йола юртбоахама машинаш хьаяра дешашта.

1976—1980 шерашка Советски Союзо оттаергья Европа социалистически мехкашта 180 эзар трактор, кхыйола тайп-тайпара техника.

ТIеххьарча шерашка хьалда гучаьлнай социалистически меттел дегIадаьккхача капиталистически мехкашка ухача экспорта а шеръялара тенденци. 1976 шера, масала, 36 мохк бар советски юртбоахама техникаца импорт еш. Эттара йоаккхагIйолча импортерашта юкъе яр Франци, Канада, Испани, США, Итали, Англи, Финлянди, Гарттарча хана кхы а шеръе лаьрхIа я цу мехкашца товарооборот. Нагахьа санна 1971—1975 шерашка экспорт цул хьалхарча пхе шерашка йийсдача цхьан ахаззел лаккхьенна хинналe, 1980 шера 1975 шера хаинача боарамга дихлача шоззa лаккхьена езаш я.

Дунен 70 мехка лоттаю Советски Союзо нохаршка денз влат, свекла, бовмба, леп, чай, шекара тростник, хьаакIаш, кхыйола культураш чуэцача ши-шегIа лелача комбайнашка хьачачаца йола юртбоахама машинаши орудеши, дерригача кхашкарча балхашта лаьрхIа — лаьтта ахарга денз хьувкъам кол чукхаччаца. Доазол дехьара 190 фирма я «Тракторэкспорт» объединенеца торгови гIулакхаш леладеш.

Вай машинашта экспорт еча мехкашка ши эзар гаргга советски технически гIулакхаш ду станцеши мастерскеши я. 120 станционарни дешара класс я цу мехкашка безам бараштa технически дешар хьехаш. Къоастаяь я запасни оатхалий проблема а: уж хаинахьа дIакхоачархьар тешаме да.

ИЗ БЕРАШТА ЕЗА

Шуй болх дика бийза на Іеш берашна лезаш, цар оамалех дика кхеташ хьехархо я Шалинскин районерчу Курчалой яхача юртарчу № 1 йолчу юккъерчу школа хьехархо Чараев Іалихана Тамари.

Ткъа шу тарах ха дІаенна цо цу балха. Дукха нийсденназ цу хана дина балха юкъе дика-дерш а, кхочуш хилла мотташ а. Бакъда кІеза дика опыт йолаш, берашта езаш, даьша-нанойша сий деш, ишкъостаташ доаралаш йоле болало я Іалихана Тамари. Цу хана дениз хьинаре. лайнал къахьегарна дахха дукха къахьегарна совгІаташ да Тамаре. Царна юкъе «СССР халкъа просвещенин отличник» яха значок, «Социалистически юкъе кетало хьехар» яха знак. кхи дукха сийлен грамоташ а кхайкхадед бархалаш а.

Тамаре хьех берашта эрсий мотта литературен. ХІара шуй урок хІиналарна методашна дІахьу цо. юкъехукх гойтаре пособеш, дІахьех кинофильмаш, ихьча дукхача материалех пайда эцаш лелабу шуй болх.

ЦІаьйолча дака эрсий меттадара возний меттаза а, нохчий меттадара эрсий меттала а йолу материалех берашт дешарГа кхетаргдолаш болх бу Іалихана Тамаре.

Цул совгІа, 4 «А» классе классни куллгальо а я из. Мичча хана а цу классе хьо вахахар хьахья, даим на цІена болаш, берий дисциплина дика йолаш хуз. Школе дІахьош йолчу мероприятешка дахьехьахара моттиг йоах цун класео. Иштта, школе чакхъяьккхача «Антифашистки кІира» яхача политически плакатийн конкурсе толало хьехар.

ХІаравар класеш сахьата за хьатІакхаверха хьеждиц, цуьн дуьна а хьоастаде а дукха хІумаш долаш хуз. Дукха дукх хьехархойн исича мехкашкарча пионерех. дахь гІулакхех, цеше, цІагІа, ара лезаде дезачи хьалздеш. Берашкара цо хьадетар цунна шийтара гойта дезардолаг а хенил, шийтара гІалит тІа дахьа гІерташ, шийна да ховр Іомадеш, кердачох. КІалосча дукхахача хІамаех кхета гІерташ, шуй эрудициа айе дагахьа йолаш дукха тайп-тайпара художественни, политически, школа балнах дола литература деш хьехархочо.

Общественни балха тІа а хьинаре дакъа лоац Тамаре. Дукхаза хаьржий из профсоюзни комитета членаш, словесникий методически объединени куьгалхе. Цул совгІа, шуй школе, юрта меттал, районе а шуй хеза лектор-агитат а со.

Е. КИЗЕРОВА,

фармацевт.

МОЛДАВСКИ ССР. Кишиневерча профсоюзий культура Дворенца толаме болх беш я барайтта творчески коллективаш. Церех дукхахберш «Халкъа коллектив» яха цІерш делаеш я.

СУРТА ТІА: изобразительни декоративно - прикладнойн искусства халкъа студе чекнаш шоай этюдашка. Студийций дукха-балхаш дукхахза хьахьоккхаш хинна самодеятельни художественни творчества Ерригсоюзни республикански выставкашка.

Б. КАПНИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Ворзол дехьара

25—31 мае Къулбехьен Африка халкъашцарча солидарности кІира

«ПАРГІАТО» ЯХА ИЗ ХОЗА ДОШ

«Ухуру» доле ЮАР-ера» — махьарч деттар расисташа лолахарча Лесота музыкальни коллективо ЮАР-е луш хинна концерт дохо гІерташ. Полице дІадийкар гастролеш юкъагІоахнига, артисташка аьлидар хьо а на луш ЮАР-ера дІагІр. Расисташ порядкаш леваерий чу мел дола са хІадиньа хиндар «Ухуру» аьнна йолча ансамбла цІеро, суахили меттала перевод йича из хилад «паргІато» ядилга. Кхаь сахьата артисташка доппос еш, полице нарга аьлар из дош политически маІан долаш да, цудукхьа лазаргІараша «цаэшараш», дагалдхийта тарлу цо», аьнна.

Бакъдолаш да, «паргІато» яха дош дийкха да ЮАР-е. Укхаьа-м дьаттарш дІоха дола нах сага вахара эрриеча рфорика хилазе яргІоацача бокхонех а ма-бакъбий. Расови дискриминаце система 19 миллиошн бола африканцаш чулоац, царна хьаьо къахьетта йола верварцеш—баиттусташ. ЮАР «кІайбарий» дахьа тІа мехка диала баьхача нахх цхьонкха бокхьа йовша «кхача мехкара нах» лоархІ.

Преторарча вдействий куллаш африкански цІешь дизя да. Апартанда системе дукхьалара моллагІа выступлени этгара къизагІча тайпара толіаю полиции бІуьол. Расистий Іаьржача гІулакхий списка тІа да 1960 шера Шарпевилех Пондоленден африканашна тешанаэттар, юкъе тІара нха на тохалуш хІара дийнахьа луьцача хана боабу африканцаш, политически гІулакхашта дийцараштa набахта ду низаш, уж боабар, Соуэто, Александре, африкански кхыча поселкашка Іоахийта африканций цІий. Юстице, полице, набахтений министра Дж. Крюгера дахча мукІарлонах, алхха 1977 шера 145 сег ве а вийнив полице, 403 сега товнаш а хьй. Мехка набахтенишех Роббен яхача Іоажела гІийрен тІеа Іазаш оаш ба итташ эзараш апартеида системани хьинаре духьала лаетараш. Царна юкъе ба Н. Манаела, Г. Мбеки, Р. Мхлаба, Б. Брейтенбах, дукха кхыбараш.

Африкански патриоташа выступлени яр кхераш, расисташа сихью репрессеш, царна набахтенаш тобаш хІаиз. ТІехьарча хоамашка дийлача, уж лаьрххІа шоай сатем боабача Иоганнесбурга юкъе 4250 сега лаьрхІа йола Іоаьмате йокха концлагерь хьалдеш ба.

ЧІоагІа тІахьожам оттабаьб кепайоазонна а кхыметтел уйлашта а. Біаьш изданенеш йийхкай, газеташ дІакьийлай, итташ бола репортераша редактораши набахта чубийхкаб. ТІехьарча хана болх бера бокъо йоаьй 16 организаци, лийчича хьисане ара на бовлийташ цІагІа совцабаьб итташ оппозиционераш. Іаьдала кхерамеча литература спискашта юкъеблаьб В. Шекспир, Дж. Лондон, Т. Драйзер, Р. Роллан, Л. Арагон, А. С. Пушкин, М. Горький. Вовзаш вола ЮАР общественни деятель, хьалха христиански института директор хинна Б. Науде, даьцача хьесие шуй цІагІара ара ца воалийташ ва. Цув «бехкба из дІахо йодача хана апартеида системана юкъе хила раьза ца хилар, деррига дуьнен общественности цу гІулакхах адамлена дукхалара зулам лоархІаш хилар».

Дешгара дента детІадоаглаш летт расистски режима нах раьза ца хилар ЮАР-а чуьсапна, цуй ловзовел араьхь а. Африкански цхьола Организаце генеральни секретара У. Этеки-Мбумуа заявлени аьнча тайпара, паргІатача Африка дІахо а къовсам лоаттабергба расови дискриминаце деррига а тайпаш духьала ЮАР Іаьдал пита дукха а дукхагІбарий — африканций карадахкаьа йолча хана.

ХІаьта вай теш айсберг совна океана хишта юкъера хьакъедача кхерий Роббена тутмакхашта малд біаргатургхилерах а набахте хиннача камерашка паргІато — баьхи къовсем лоаттабаьвий сийна ПаргІатон музей юлларгхиларах а. ДоагІаргда «паргІато» яха дош Къулбехьен Африка деррига халкъий меттала чІоагГа кхайкаде цу хургйола ди.

А. ЛАДЫГИН.
(ТАСС).

«ПаргІатон дунен тІарча» джунглешка

Гайана къилбседа — малхбузе, джунглий юкъерттиге тІехьарча массеиг шера дьаьннинай йокха йоаца Джонстаун яха поселок Цуина гонахьа йда кассава, цитрусий, ананасий плантацеш, царна тІехьашка бахьцера пен сейна хьалъетт сег цаккаоалургаба къулбехьенамерикански джунглеш.

Поселоки плантацеш, шоашта Іаьдалаш тІахкуаш хиларгІа е расови политически дискриминаце раьза болаш дахкемах къьстa, цхьа эзар совгІа саг ВашагІкхийтача штатешкара бахкка юкъеболча коммуна члений дола-хьо я.

Беррига Джонстауна бахархой — 25 шу хьалха Калифорние (США) хьахьча «Пиплз темпл» яхача организаце чакнаш. Юкхьанна дьаа организаце хьисапе дагаладна хинкача «Пиплз темпл» чубоагІа американски общества изгоеш — кІайбараш, неграш, индейцаш, общества цІесие а хила эзаш йола бокъонаш на еккхьыбараш. Из хьаьнча священнико Джим Джонса шуй ла цийдай американски «демократе» ялемале». Из луванш чуяйхкав, дукхьал ве гІийртаб. США нийсхо оттее гІерта хІама хургдоахинга а хайна, шоашта лаха моттиг йоашача «паргІатача дунен тІарча» дІа а даьле. Гайане дІагІо аьлар Дж. Джонса шийна тІехьабарашка.

Гайана парламента решенех мехка къилбседа-малхбузен даькъа тІа 26 эзар акр (1 акр—4047 кв. м.) йола участок елар организацена. КхелахбоагІарий хьалдара парти 1974 шера октябре кхьтвар Гайане. Шерра-шера царех дІебетталора «Пиплз темпл» керда членаш: болалой, фермераш, гІулакхера бераш, хьехархой, юристаш. Дукха бар царна юкъе американски Іаьдалаша хьахьега бокъо ца енна хагий нахи мехкарийа.

Тахавара Джонстаун — из хоза нах чубаха цІеноаш, фермаш, клуб, столови, школа, берий бешамаш, массехк йоакха йоаца предприяти, поликлиника, больница. Цу чу болх бараша нах боакеш медицински гІо ду поселка бахархоашта дахь па Іеш, гонахьарча юрташка бахача нах а. Къьеттє йоакхо ю укхаза берий, уж укхаза 250 совгІа да, дукхадараш — дайй-нанной долаш дисарагІа хьенйлаьа доаш. Кхы кІезигагІа йоакхо ю ха кхача наьха а, уж 100 гаргга сег ва Джонстауне.

Джонстауне хила а хиина, цигара гІулакхош дайче, хаало мера тешалаш из деррига цхьан шера вя шера — шин шера хьадаьд аьлча. Джонстауне бахе нах сакъердалуш, къахьетаи безаш, аІаша дика уйлаш йолаш, берий йоакхо еш, бокхьий нах лоархІаш ба. Цар чІоагІа доатташ а хьаштдолаш а да Советски Союзе кхача социалистически мехкийн литературен фильмаш. Дукхьал социализм мара яц, йоах Дж. Джонсона, сега эксплуатаци елча дІадаккха а, хабарех а доаши бокъонаш массанена а йиазе демократически паргІатонаш яле а моргардар.

А. ВОРОПАЕВ,
ТАСС корреспондент.

Шоай бокъонаш бахьан долаш чІоагІа къовсам лоаттабеш ба Испане къахьегамхой. ТІехьарча хана дукхача забастовкашка дакъа лоацаш хиннаб нах балхаш Іалашбар, алапеш тІатохар, къахьегама хьалаш тоалар дІадехаш бола 200 эзар совгІа болхлойн гІулакхера нахи.

Сурта тІа: шоай хьашташ кхочашдар дехаш Барселона текстильни промышленноста дукхахча болхлоша яь демонстраци.

ЭФЭ—ТАСС сурт.

ПИСЬМОН ЛЕРАГІА

ИШТТА ЛАХАЦ ИРАЗ

Хетаргахьа, газет дешараргатта дигайоагІа хургья укх шера 11-ча апреле арадаьнначе. «Сердало» газета тІа непатеха «Іланен цун дезали» яха со зарисовка. Цу тІа аз йийцар вай довлахарча Къилбаседа - ХІирийчен Пригородни района Майское поселке яхача бокххача дезала (10 бера) нана-турпалхо Яндиева Байбота Хамсати цун дезали.

Телефона чу гІолла а иштта вІашагІкхийттача а шо-шоашта хетар дуьцаш дукхача нехагара отликеш кхьчей сога цу зарисовкина. ЦхьабакъдІа, царел а чІоагІагІа шийна тертаьча тІоозаш а дог тохаделийташ а да «Сердало» газета редакцеига кхаьча цхьа письмо. Цо вигар со МагІалбике а.

«...Бокххача безамца еша йолаелар со «Іланен цун дезали» яха Ю. Курскиева статья, — яхаш язду цун автора Фаргиева Хьаннфас. — Цхьабакъда, со чІоагІа цецъяьлар Х. Б. Яндиевай йоІах Захидатах лаьца дувцача абзаца тІа кхаьчача. Дика яздаьл цох. МагІалбике махре а яха болх беш я из аьнна. Бакъда, цу статья тІа яздаьлаш из махре хьанга кхайк иштта яхайк».

Из бакъда. Цу зарисовка тІа аз из а дахьдаар Захидатах лаьца кхы хІама, е лаьрхІа а дацар Захидатах яздн, цун наьнах мара. ХІаьта, Хьаннфайга а ала лов, найас хьийхан могадаьа Захидата из махрел айзаш аьнна. Іяьена фу бехк ба? Дикача сомий беша а маІоаллай во кІарзхаз?

ХІана деррига а долчча бесса дувцаргде вай. МагІалбикерча Ленина цІерагІча улицагІа номер 79 йолча цІагІа дагІа тхо, — сон Хьаннфай нана Гарданова Марем.

Шуй йоІо редакце дайтача письмос со шоайнита воалазьага хайча:

— Шо сиха дацца укх минуташка чуйоагІаргьа Хьаннфа, шуй берашта алименташ хьожадайтара суде яхай из, — аьлар Марема. ТІаккха тІатехар:

— Захидатон Ахьмаден дог доходаь хьува-кх из миснаг.

Малаш ба дишь бера нана йолча Хьаннфай дог доходаьраш?

Фаргиев Іусмата Ахьмад 1946 шера ваьа. СоагІача нах. 9 класс образовани я. Йолх беш хиннав бурув деттача, цул тІехьагІа Доликоарча сок йоаккхача цехе (тхо цига хиннача хана цхьаннахьа а балха вацар). 1967 шера йоалавай МагІалбикерча Гарданов Макшарина йоІ Хьаннфа. Цо дахь диь бер да. Ужжал берашх а сесаг а йоллаше къебенахча, цамогаш болча ший дас, нанас ма йоале сег яхаше а укх шера 24 феврале дениз Яндиева Захидатага вах.

Яндиева Махьмада Захидат кхаш а кердача МагІалбикае. Ахьмадал дукха а йоаккхагІа я. 1962 шера йистеньякхай Ленинградски медицински институт. Цул тІехьагІа кхаь шера Грозне республикански больнице болх баьб. Махре хиннай. ХІанз болх беш я МагІалбика волахинникае. Дишь бери сесаги долча Фаргиев Ахьмадага махре яхай.

Марема яьхача бесса дукха хьежа а дезаизар тха — дукха на гоаш чукхьаьвар Хьаннфа.

— Со я-кх из Яндиева Захидата за дІааьккхача диь бера нана. Тхоай районе цхьаккха а моттиг яц аз ца яздеш. КПСС горкоме, прокуратуре, суде, редакце — массанахьа яздича хІама а ца хинна яздьдар аз цугуа. — аьнна дІадоладир Хьаннфас къамаьл. — Се могаш ялае-м белла гІорга-ерий со. Хьо бутт ба тха хиннача цІейнас бераште цхьа шаьла гІо ца ду,—дохкха садаькхар цо.

Из бакъда. Могаш ялар Хьаннфа. Цул совгІа тахалхоаниа яхар сайна хьы цаьнкха бер хургдоалаш берагІа а яр из. Оаланш ма-хиллара шин кулга тІа а егІа лелае декхарийла вар Ахьмад ший берий нана. Дунен тІа цхьаккха а мохк баш вай бар сакиа кхаласега-наьна йоаххо еш. Бакъда, Ахьмада из дийзар, цунна дийдемиа деррига а. Шуй берий йолча хоза дош, дика гІулакх эшача хана доьзалир цо цун дог. ДІаяхча замах юхедиса цо гІулакх хьал а лаьца цунна тІа сег йоалийяр. Цхьайтта шера шийца вьхача цо из йоалаяр ца лоалуш. цамоташ хиина боланще йикьар Хьаннфа.

Октябрски революцен вай Конституцен йоккхий бокъонаш енай кхалсага. Иштта, институт лаьккхай Яндиева Захидата а, цхьабакъда, цхьанне а бокъо лац ньхи лезал бохуйе.

— ХІана даьд Іа из иштта, аз суде дургья хьо, бехке озаргья хьо, — аз шийга аьллача Яндиевас сога аьлар: «Хьо кІезига дийнш кхалсаг я, сона диналгІа дова уж законаш, сона хІама а хургдац, хІана аьлча сн чІоагІа чІоагІале я укхаза». Цунца из фу ала гІертар хао сона. — язду Хьаннфас.

Из бакъда. Захидата дикагІа довз закон, цо лаккхара дешара заведени яьккхай. ХІаьта Хьаннфас ерригаш а 5 класс мара яьккхаш. Бакъда, из ма цунна бехке, дас-нанас шийга дешийта дезаре. Захидата санна институт яьккха хала мегар цо а. Из дац тахан со дувца воалаар, ахьмдар да. Цецвоал кхаьл мара дийша йоацача Хьаннфайга лоро иштта хура къамаьл дарах. Иштта а Хьаннфай дІаердакхача дега чоана из къамаьл а диь тув тІаьхьоацачул дикагІа хургдар Захидат цун маьрага на а йоагІаш Іейнанларе. Лорпсихиатор ма-йий из. Цунна дика ха деккар да уйла ца еш ше дакча маьрелна дІамигачи берий наьна деги, психикана ше мел Іоткъам баьб. Оалаш да эттара а къахетамегІа вар лор из. Да а да из иштта Къахетаме ба советски лораш. Цар деррига а ду советски сата унашцено лоразра. ТІаккха мича бахаб Захидата кхахетам? ХІана доходаьд цо ше санна йолча кхалсага дог? ХІана цаьд цо цхьаккха хІама цаховаш долча дІамигача бераште халахетар? Хьалха даим а цхьана ишзаш хина уж, цхьана дацар хІанз. Хьаннфай доккхагІа дола шин бер дахь-даьцен дахь-наьнацен дар, хІаьта воаш шиь — наьна дацен наьнаьнацен.

— Аз-м даьцац царна халахетар, сай еххах барзкъаш ацар мара, — йоахар Захидата.

Къусаргдаш аз. Иина хургья Захидата цу берашта хІамаш, хьайста а хургда цо уж. Цхьабакъда, цхьанна а хІамаина йолалургьяц Захидатага цу берашта, ший наьна кІаьдача, къахетамеча дег тІара Хьаннфас царна луш йола йІовхал.

— Фу даьх аз? — Сайна везача сагага махре мара яхайй со. Аз толхалаьдаш закон. Нагахьа санна цун сесаги бераш долга хайназаларе со цунга гІорe а яцар.—йоахар Захидата.

Ала хІама дац, бокъо лу советски законо кхалсага шийца везача сагага маьре яха. ХІаьта шн сесаг йоаланрах Фаргиев Іусмата Ахьмад бехктоккаме оазлга дехаш Хьаннфас язьнча заявленена жоп а душ г. МагІалбика помпрокурора О. У. Албакова куьг а яздаь 1978 шера 23-ча марте бехча сопам тІа йоах: «Фаргиева Хьаннфа Макшарипоовнаца официально регистраци а яь, цу браках 4 бер доле а, 1978 шера 24 феврале дениз Яндиева Захидат Магомедовнаца вах Фаргиев Ахмад Усматович. ФаргиевгІар Ахьмадех Хьаннфаси еннача объясненешкара хьадоагІа лакхе яздаьр.

Цунца цхьана гучадьннаа, Фаргиев Ахьмади Яндиева Захидати хІанз укх сейъяте г. МагІалбике Толстой цІерагІча улицагІа номер 6 йолча цІагІа, 47 ш. бахаш хилар а, хІаьта Фаргиева Хьаннфа СоагІанча, Степная яхача улица, номер 24 йолча цІагІа яхаш хилар а, цудухьа юкъара боахам лелабера РСФСР УК 235 статьята хьежна бехктоккаме оазра зулам дахь хилера бергало дІайбаь.

Законага дилаяча утоловни бехктоккаме сьэра цхьанкха тайпа зуламе лархІа йиш йоля хІама дац Фаргиев Ахьмада даьр.

РСФСР УК 113 йолча статьяцен 5-ча статьяи 1-ча дакъа 2-ча пунктацен хулгал а дош сопам бу.

1. Фаргиев Ахмад Усматовича даьча гІулакхаца дукха ца хилар бахьан долаш уголовни доал ца доладеш сопале...». Цу тайпара, Хьаннфа яхача цІагІа цхьана бокхам лелабеш а ца вахаш, шолгагІа сесаг йолча дІатІа а ваха из вахаш хиларах эшшо бехктоккаме вац Ахьмад. Цхьабакъда, дахеш да кхы законаш: вахара, морала законаш. Царех кІалхара баргбаш дукха истий кхуларш а, хІана сесаги бераши доллаше царга махре ухараш а.

Шоада сайна хьеІе, ишкІа сайна аІени а шоай сийрда кхоане — коммунизм хьалбаш боахкача советски наьха уйлаш. Царна юкъе тарлургбац дІанхача замах юхедиса во гІулакхаш хьал а луьцаш вай хоачча вахара Іаьржа тІадамаш тІадита гІертараш. Царна цхьаккха а мешар боацаш къовсам лоаттабе беза ерригача общественносто.

ХІаьта хоиш да, зарцдаьинар нийсача нохчьа закхара цо болх беча коллективана дукха хІама карагІдала йиш йолга. Бакъда, шоай цІалиндаинке болх беча лоро Яндиевас дикча маьрела шоаш раьза беце я, хьагул а бения цу поликлиникерча болхлоша дийцазаш из дош хІанзалца. Цу гІулакха дукха сагота йолаюра тар яц поликлиника общественни организацеш. Халахете а кхы цхьаькха а да белгалдакхха ловш. Хьаннфай письмо тоххаш гучадьлар, МагІалбике укх тІехьарча хана сесага берашн доллаше сег йоалаь хьы а моттигаш хилар. Цу хьакъехьа аз дІадийнача, фу дергда, законах хІама де йиш яц тха царна, — йоахар сога царте горкоме.

ЧІоагІа дале а къахетаме да советски закон. Яь цу тІа шоай дезала тІера дІа а ухаш истий кхуларши ахьми цІогІа бахаш ца хиача бехктоккаме озара статьяш. Уж яцар дьяна бекха кІалхара балийта йиш яц дукха истий кхуларши, цу нахаца цхьаккха а мешар боацаш лира къовсам лоаттабе беза бахача наьха сходашка херкача комисшеш, халкъа депутаташ, ерригача общественносто.

ХІаьта хІанз эттача хьела Фаргиев Ахьмадех Яндиева Захидатех дикка уйла ергьа аьнна а хетаду сона.

Ю. КУРСКИЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Нохч-ГІалгІай музыкальни училище деша хьех 1978—79 дешара шера дийнахьарча отделене

1. Фортепьяно;
2. Мерзаш доакха инструменташ (чІондарг, альт, виолончели, контрабас);
3. Духови инструменташ (тромбон, турба, валторна, гобой, кларнет, флейта, кхыяраш);
4. Халкъа инструменташ (баян, домбра, балалайка, дахчан пандр, фата, кхыяраш);
5. Хоровой дирижировани;
6. Музыка теори;
7. Илли алар.

Специальностташ: фортепьяно, мерзаш доакха инструменташ, хоровой дирижировани, музыка теори, халкъа инструменташ (баяна класс) Іомае деша боагІараш музыкальни школа боараме дийша хила беза. Дешара ха 4 шу. Заявленеш дІачуйию 1978 шера 1 июне дениз 5 июле кхаччалца. Деша дІачуэцаш луш йола экзаменаш дІаэц 1978 шера 6 июле дениз 20 июле кхаччалца.

Деша водачо дІачудала беза ер документаш:

директора цІерагІа язьяь заявлени,
медицински справка № 286,
дийша хилара тешал (подлинник),
4 фотокарточка (3х4).

Училища адрес: г. Грозный, В. Терешковой-Николаевай ул., цІен № 1, телефонаш 3-38-67, 3-58-93.

ТЕЛЕВИДЕНИ

25 май.

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Іуйранара гимнастика. 8.45 — «Оаккхарий хьахьа берашта». Ленинградера передача. 9.25 — «ВІаьстенара зуушашка» яха художественни фильм. 12.00 — «Африка мукъальнахача дениа». Документальни фильмий программа. 15.45 — «Кинна. Ха. [illegible]». 16.15 — «Халкъа [illegible]». Концерт. 16.30 — «[illegible]». 17.00 — «[illegible]». 18.00 — Керандераш. 18.15 — [illegible]. 18.45 — «[illegible]». Таллинера передача. 19.15 — «[illegible]». 19.35 — «Гарсарбараш» яхача телевизионни художественни фильма премьера. Хьалхара сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Советски Союзера Болгаре Халкъа Республика культуре денош чаккхдаьр. «Россия» яхача Центральни концертни зала передача. Ластальча — керадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Мультфильм. 18.10 — «Нохч-ГІалгІайчу гІолла». Информационни программа (эрсий, гІалгІай меттала). 18.30 — Нохч-ГІалгІай АССР Конституце проект [illegible] (нохчий меттала). 18.45 — «Кхоарел йола зуданий» яха телевизионни фильм. 19.00 — «[illegible]» (нохчий меттала). 19.30 — Киножурнал. 19.40 — «Старт» яха телевизионни журнал. 20.10 — «Кхолламекъбера [illegible]».

26 май.

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Іуйранара гимнастика. 8.50 — «Зурманчаш, [illegible]». 9.25 — «Гартарбараш» яха телевизионни художественни фильм. ШоллагІа сери. 15.00 — «[illegible]». Телепрограмма. 15.45 — Шахматни школа. «Разрядниций класс». 16.15 — «Москва а москвичаш а». 16.45 — «[illegible]». Ленинградера передача. 17.00 — «[illegible]». 18.00 — Керандараш. 18.15 — «Пограничникаш» яхача документальни фильма премьера. 18.30 — Н. Осипова цІерагІча эрсий халкъа инструментий Почетни оркестра концерт. 19.55 — «Гартарбараш» яхача телевизионни художественни фильма премьера. ШоллагІа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — РСФСР халкъа артистка Э. Пьехе [illegible] «[illegible]» яхача фильма-концерта премьера. 22.15 — «Галатея». Фильм-балет. Ластальча — керадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Мультфильм. 18.10 — Нохч-ГІалгІайчу гІолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.30 — «Телезьашархой письмаех дола гІулакхаш [illegible]». 18.40 — Производственно-техническии информаци. «Производства [illegible] а горна обработка яра а бахкашта механизаци яр». 18.50 — «Юртара вахар» яха телевизионни журнал (нохчий меттала). 19.20 — Киножурнал. 19.30 — «Шоана, хьаламаш» яха телевизионни журнал (гІалгІай меттала). 20.00 — «Къонахбарий [illegible]». Фильм-концерт.

РАДИО

25 май.

6.00 — «Лоамин дахгІонах [illegible] гІа [illegible] гІехьа» яха беседа (гІалгІай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.53 — Ашараш. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Ашараш. 8.35 — «Халхара ашараш», гІалгІай меттала). 8.40 — «Шоана, хьаламаш» яха радиожурнал (гІалгІай меттала). 9.15 — «ДоттагІалла [illegible]» яха беседа (гІалгІай меттала). 9.30 — Девна темах. «Нохч-ГІалгІай АССР хІанз хьакхоала низаш де гІадаккхаш йолча Іилман конференце могаду». 9.40 — Ашараш. 9.45 — «Социалистически декхараш а уж кхочуш иштта ду аз». Нохч-ГІалгІай автоуправленера передача (гІалгІай меттала). 17.10 — А. Пахмутова. «Даьке» яха вокальни цикл. 17.25 — «Дего хьехаргІа» (нохчий меттала). 17.45 — «Атеистически кхетамца каторой кхефара кІара дениа терпаш тІалоатта[illegible]». Корреспонденци (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).

26 май.

8.30 — «Гудермески довхарш [illegible] болча». 6.45 — Хоамаш. 6.53 — Ашараш. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Ашараш. 8.25 — «Шун дехар кхочашдина дола концерт» (нохчий меттала). 9.13 — «Атеист» яха радиожурнал (гІалгІай меттала). 9.30 — Ашараш (нохчий меттала). 9.40 — «[illegible]». Гудермесски районера передача (гІалгІай меттала). 10.00 — Москва. 17.00 — «ДоттагІий оазаш». 17.15 — «Поэзе минуташ» (нохчий меттала). 17.35 — Халкъа ашараш (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала). 18.20 — Ашараш. 18.30 — «Сийрдайнара Грозный» (горсето гІолла).

Хоттнаш

Тахан республике гІоалаш Грознен моркаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догІа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекдаш хилер фегара температура республике 16—21, Грозне 18—20 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хуьцалун моркаш а йолаш цхьайолча моттигашка лаьсІо догІа а делхаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекдаш хилен фегара температура буйсана 7—12, дийнахьа 19—24 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурай отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта бахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске—2-88-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-69; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-88-88.

Газет арадуьл шинарей, ерен, шоаттен деношка

С06164. «Грозненский рабочий» издательстве типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3046.